

Maatschappelijke kosten en baten van regie op gegevens

Eindrapportage

Opdrachtgever: ICTU

Rotterdam, 19 maart 2020

Maatschappelijke kosten en baten van regie op gegevens

Eindrapportage

Opdrachtgever: ICTU

Walter Hulsker	Ecorys
Manel van der Sleen	Ecorys
Leonoor den Ottolander	Ecorys
Jerien den Blanken	Ecorys
Dirk Schravendeel	PBLQ
Paul Deurvorst	PBLQ
Sandra Nolten	PBLQ

Rotterdam, 19 maart 2020

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	3
1 Inleiding	6
1.1 Introductie	6
1.2 Opdracht	6
1.3 Aanpak	6
1.4 Leeswijzer	9
2 Effecten die resulteren in maatschappelijke kosten en baten	10
2.1 Introductie	10
2.2 Het voorbeeld van het life event afsluiten hypothecaire geldlening	10
2.3 Conceptueel model	10
2.4 Wat is concreet nodig om het ecosysteem te laten werken?	12
2.5 Kostenposten	14
2.6 Vertaling naar baten	15
3 Kosten en baten life events	17
3.1 Introductie	17
3.2 Overlijden van een naaste	17
3.3 Huren sociale huurwoning	26
3.4 Afsluiten van een hypothecaire lening	35
4 Randvoorwaarden voor succes	45
4.1 Inleiding	45
4.2 Randvoorwaarden voor succes	45
5 Conclusies	50
Bijlagen	52
Bijlage 1: overzicht geconsulteerde organisaties	52
Bijlage 2: geraadpleegde bronnen/documenten	53

Managementsamenvatting

Achtergrond

Het principe 'regie op gegevens' geeft mensen de mogelijkheid om hun (persoonlijke) gegevens te gebruiken om hun leven, werk of bedrijf te organiseren, terwijl belangrijke waarden als veiligheid en privacy geborgd zijn. Het vorm geven aan- en realiseren van regie op gegevens vereist de nodige samenwerking, investeringen en toewijding van publieke en private partijen. De vraag is 'wat het delen van gegevens zou opleveren en zou kosten, zowel maatschappelijk gezien als bedrijfseconomisch?'

Deze maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) brengt, vanuit het perspectief van de maatschappij, in beeld wat de voor- en nadelen zijn van het *concept* regie op gegevens. Het onderwerp van de MKBA is daarmee het principe regie op gegevens, en niet het *programma* Regie op Gegevens, dat wordt uitgevoerd door ICTU in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Gezien de veel omvattendheid van regie op gegevens, wordt de MKBA toegespitst op enkele life events. Een life event is een belangrijke gebeurtenis in het leven van een persoon. De life events waarop dit onderzoek zich richt zijn;

- het overlijden van een naaste;
- het huren van een sociale huurwoning;
- het afsluiten van een hypothecaire lening ten behoeve van het kopen van een huis.

Aanpak en afbakening

Deze MKBA is uitgevoerd zoals voorgeschreven in de algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse en de MKBA-werkwijzer digitale overheid. Om het nul- en projectalternatief te definiëren en het hiermee mogelijk te maken de maatschappelijke kosten en baten te bepalen, zijn er verschillende aannames gemaakt. Deze aannames zijn gemaakt op basis van beschikbare documentatie, interne sessies met de opdrachtgever, de EffectenArena en diepte-interviews met experts uit het veld. De aannames zijn later in het onderzoek tijdens een sessie gevalideerd.

Er is in de MKBA de volgende afbakening in tijd gevolgd, conform de werkwijzer.

- De initiële ontwikkelkosten, gerekend met ingang van 2020;
- De meerjarige investerings-, beheers en exploitatiekosten kennen een tijdshorizon van 15 jaar;
- De meerjarige baten kennen een tijdshorizon van 15 jaar, met een lineaire ingroei tot een maximum van 80%, rekening houdend met een onvolledige adoptie gezien de (afwezigheid van) digivaardigheid bij burgers.

In een MKBA bepaalt men de projecteffecten door de ontwikkeling in de wereld zonder het project (nulalternatief) te vergelijken met de ontwikkelingen in de wereld met een project (projectalternatief). In deze MKBA is ervoor gekozen om het *nulalternatief* te definiëren als de wereld zonder regie op gegevens. Dit is nadrukkelijk niet gelijk aan de huidige situatie. Er zullen ook in het nulalternatief ontwikkelingen plaatsvinden die bijvoorbeeld het gevolg zijn van vaststaande beleidswijzigingen en brede maatschappelijke trends zoals verdergaande digitalisering. Concrete voorbeelden zijn doorontwikkeling van MijnOverheid en Machtigen.

Het *projectalternatief* wordt in deze MKBA gezien als de wereld met regie op gegevens. De definitie van regie op gegevens is: *"De mate waarin de betrokkene (burger, consument, ondernemer, etc.) zeggenschap over en de regie (controle) kan hebben over de binnen en buiten de overheid, aanwezige persoonlijke gegevens over hem"*.

Regie op gegevens betekent echter niet alleen dat een betrokkene zijn eigen gegevens kan inzien en wijzigen en dat hij kan weigeren om gegevens op te geven als de overheid die al heeft. Regie op gegevens betekent ook dat hij gegevens die de overheid over hem heeft ook zélf kan gebruiken. Voor het programma Regie op Gegevens is het delen van gewaarmerkte gegevens leidend in de optimale regie op gegevens. Het [delen van gewaarmerkte gegevens](#) is daarmee ook de focus van dit onderzoek.

Het onderzoek naar de kosten en baten van drie life events is onvoldoende basis om door generalisatie van de uitkomsten uitspraken te doen over kosten en baten die op landelijk niveau verwacht mogen worden. Dit was bij aanvang van het onderzoek verwacht, en is ook uitgekomen. Wel is er inzicht geboden in de verhouding tussen de kosten en baten en bovendien waar de kosten en baten terecht komen. Tevens hebben we randvoorwaarden benoemd die het tempo bepalen waarin regie op gegevens zich kan ontwikkelen.

Kosten en baten life events

De belangrijkste conclusies van de analyse van de kosten en baten van de life events zijn:

- De kosten van de ontwikkeling en beheer van de benodigde 'ecosysteem' zijn sterk afhankelijk van de wens/noodzaak om een Zero-Knowledge-Proof (ZKP) oplossing mee te nemen.
- Zero Knowledge Proof is een techniek waarmee de verzender kan aantonen dat aan alle eisen voor een valide transactie is voldaan, zonder informatie te geven over de transactie zelf. Op deze manier kunnen gevalideerde transacties worden uitgevoerd zonder dat de details van de transactie aan iemand bekend gemaakt worden.
- Uitgangspunt is dat alleen voor het life event Overlijden naaste geen ZKP nodig is. De reden hiervoor kan liggen in het beperkte aantal gegevens dat gedeeld wordt met een afnemer bij een overlijden (naam, geboortedatum of postcode huisnummer en akte nummer van het akte van overlijden) of omdat de gegevens van overleden personen geen persoonsgegevens zijn volgens de AVG. Voor de andere twee life events is wel uitgegaan van de noodzaak van een ZKP.
- De belangrijkste baten van de life events zijn kwalitatief van aard en hebben betrekking op diverse partijen in de maatschappij.
- De maatschappij profiteert in de vorm van:
 - burgers hebben grip en zicht op zijn persoonlijke gegevens bij de overheid;
 - verbeterde (en nieuwe vormen van) dienstverlening, door het makkelijk digitaal combineren van gevalideerde gegevens, uit verschillende bronnen;
 - tijdsbesparing en minder stress/irritatie bij burgers;
 - lager risico op fraude;
 - efficiencywinst bij marktpartijen en overheden;
 - duidelijkheid over gegevens;
 - risico op (woon)fraude neemt af;
 - minder onrechtmatigheid;
 - minder marktbelemmeringen.
- De drie life events laten zien dat de te kwantificeren baten de kosten fors overstijgen:
 - **Overlijden naaste**: de baten ter hoogte van ruim 65 miljoen euro over een periode van 15 jaar, wegens op tegen de kosten van bijna 5 miljoen euro over dezelfde periode (contante waarden, 2020). Hierbij is ervan uitgegaan dat er geen Zero-Knowledge-Proof oplossing nodig is. De kosten nemen met circa 10 miljoen euro toe, indien dit wel noodzakelijk is.
 - **Sociale huurwoning**: tegenover de benodigde investeringen van in totaal 15 miljoen euro over een periode van 15 jaar staan baten van ruim 64 miljoen euro (contante waarden, 2020). Een relatief groot deel van de baten komt door de besparing bij de burgers. De kosten overstijgen licht de baten voor woningcorporaties. Overigens kunnen de baten voor de corporaties nog wel verder toenemen, indien de accountants hun efficiencywinst doorberekenen in lagere tarieven.

- **Afsluiten hypothecaire lening:** de benodigde investeringen (inclusief beheer) bedragen in totaal bijna 8 miljoen euro. De baten zijn over de gehele periode van 15 jaar ruim 220 miljoen euro (contante waarden, 2020), ongeveer gelijk verdeeld tussen de burgers en de hypotheekverstrekkers. Hiermee worden de kosten ook voor dit life event ruim goedgemaakt.
- Er is vooral efficiencywinst te behalen voor de burger, maar zeker ook voor de betrokken private en overheidspartijen in het ecosysteem.
- Alleen de overheid heeft nu een negatief saldo, omdat zij moeten investeren in de wetgeving en hun systemen moeten aanpassen. Hier staan echter beter functionerende systemen tegenover met een belangrijke maatschappelijke waarde.
- Het inzicht in het saldo van kosten en baten biedt eveneens een eerste houvast voor het bepalen van de doorbelasting van de kosten. Vanuit de onderzochte life events kan een mate van betalingsbereidheid van de burger voor de oplossing worden verwacht. Maar ook de private partijen profiteren voldoende om (mee) te betalen.
- Overlijden van een naaste is, van de drie onderzochte life events, een afwijkend life event vanwege het feit dat het openbaar gegeven van het overlijden en geen wettelijke basis vormt voor een handelingsbevoegde (daarom ook wel vertegenwoordiger genoemd). Het life event overlijden van een naaste is een goed voorbeeld hoe regie op gegevens kan ontzorgen voor de burger gedurende 'moeilijke' tijden.

Randvoorwaarden

De ontwikkeling van regie op gegevens kan snel gaan wanneer aan drie randvoorwaarden is voldaan:

- De benodigde technische voorzieningen zijn beschikbaar: naar verwachting zullen apps voor consumenten snel beschikbaar komen op de markt.
- Er zijn voldoende life events die volgens de principes van regie op gegevens heringericht kunnen worden;
- Er is een kader met wet- en regelgeving, afspraken die ook zijn geïmplementeerd en waar toezicht op wordt gehouden.

Wij concluderen dat (deels) aan deze randvoorwaarden voldaan kan worden. Immers:

- De marktontwikkelingen leiden ertoe dat de benodigde technische voorzieningen beschikbaar komen, er zijn geen inspanningen van de overheid nodig om daar zelf in te voorzien. De kosten die marktpartijen in rekening brengen zullen naar verwachting dalen. Voldoen aan eisen kennen we uit de wereld van identificatie en authenticatie, daar leidt het niet tot dramatische prijsverhogingen.
- Het zeer beperkte onderzoek naar de beschikbaarheid van life events die zich lenen om volgens de principes van regie op gegevens heringericht te worden levert voldoende voorbeelden op om ervan uit te gaan dat aan deze randvoorwaarde kan worden voldaan.

Ten slotte:

- Ontwikkelkosten, om nieuwe life events volgens de principes van regie op gegevens opnieuw in te richten, zullen onder het nulalternatief kunnen vallen, voor zover er al bestaande projecten en programma's zijn waar regie op gegevens in wordt geïncorporeerd. Door marktpartijen is de suggestie gedaan om een revolverend fonds in het leven te roepen dat aansluit bij de financieringsbehoefte van bestaande organisaties. Zo'n fonds kan voorkomen dat er hoge stimuleringsbijdragen van de overheid nodig zijn;
- Regie op gegevens is een belangrijke, omvangrijke nieuwe ontwikkeling die om een actieve rol van de overheid vraagt om het benodigde institutioneel kader voor vertrouwen tot stand te laten komen. De doorlooptijd die nodig is voor beleidsvorming en wetgeving is waarschijnlijk een belangrijke factor voor het tempo waarin regie op gegevens zich de komende jaren zal ontwikkelen.

1 Inleiding

1.1 Introductie

Voor u ligt de eindrapportage van de Maatschappelijke Kosten Batenanalyse (MKBA) van regie op gegevens uitgevoerd door Ecorys en PBLQ in opdracht van ICTU¹.

Wat is een MKBA?

Een MKBA probeert de (positieve en negatieve) effecten van een project (of beleidsoptie) op de welvaart van Nederland in te schatten. Het gaat hier niet alleen om financiële kosten en baten, maar ook om maatschappelijke effecten zoals effecten van een project op geluidsoverlast of natuur.²

1.2 Opdracht

Ecorys en PBLQ voeren in opdracht van ICTU een maatschappelijke kosten batenanalyse (MKBA) uit van regie op gegevens. Het principe regie op gegevens geeft mensen de mogelijkheid om hun (persoonlijke) gegevens te gebruiken om hun leven, werk of bedrijf te organiseren, terwijl belangrijke waarden als veiligheid en privacy geborgd zijn. Het vorm geven aan- en realiseren van regie op gegevens vereist de nodige samenwerking, investeringen en toewijding van publieke en private partijen. De vraag is wat het delen van gegevens zou opleveren en zou kosten, zowel maatschappelijk gezien als bedrijfseconomisch. Deze MKBA brengt vanuit het perspectief van de maatschappij in beeld wat de voor- en nadelen zijn van het concept regie op gegevens. Het onderwerp van de MKBA is daarmee het principe regie op gegevens³ en niet het programma Regie op Gegevens dat wordt uitgevoerd door ICTU in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Gezien de veel omvattendheid van regie op gegevens wordt de MKBA toegespitst op enkele *life events*. Een life event is een belangrijke gebeurtenis in het leven van een persoon.

1.3 Aanpak

Deze MKBA is uitgevoerd zoals voorgeschreven in de algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse en de MKBA-werkwijzer digitale overheid.⁴⁻⁵

Stappenplan MKBA volgens standaard werkwijze

Het inschatten van welvaartseffecten in een maatschappelijke kosten- en batenanalyse gebeurt aan de hand van een aantal stappen:

1. In kaart brengen en analyseren van het probleem dat het traject tracht op te lossen.
2. Beschrijven van het nulalternatief (de wereld zonder een project) waartegen de projectalternatieven worden afgezet om de projecteffecten in te schatten.
3. De projecteffecten worden in een MKBA-onderzoek ingeschat door de wereld met een project. (projectalternatief) te vergelijken met de wereld zonder een project (nulalternatief).

1 ICTU is een onafhankelijke advies- en projectenorganisatie binnen de overheid.

2 Via <https://www.mkba-informatie.nl/mkba-basics/eerste-hulp-bij-mkba/wat-doet-een-mkba/>.

3 Kamerbrief 'beleidsbrief Regie op Gegevens 11 juli 2019, 2019-0000347991

4 CPB, PBL (2013). Algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse.

5 SEO, Ecorys & Frank van Zutphen Economisch Advies (2019). Werkwijzer voor maatschappelijke kostenbatenanalyse van de digitale overheid.

4. Uitdrukken van al deze effecten op de welvaart van mensen in geld.
5. Terugrekenen van de baten en kosten van de verschillende jaren in de toekomst met een discontovoet naar één basisjaar.
6. Opstellen MKBA-rapportage.

Aannames

Om het nul- en projectalternatief te definiëren en het hiermee mogelijk te maken de maatschappelijke kosten en baten te bepalen, zijn er verschillende aannames gemaakt. Deze aannames zijn gemaakt door de onderzoekers op basis van beschikbare documentatie, interne sessies met de opdrachtgever, de EffectenArena en diepte-interviews met experts uit het veld. De aannames zijn later in het onderzoek tijdens een sessie gevalideerd.

Gemaakte aannames worden zo veel mogelijk toegelicht. Een algemene aanname is bijvoorbeeld dat de analyse zich beperkt tot het meest voorkomende proces binnen een life event. Hierdoor wordt er geen rekening gehouden met uitzonderingen, zoals een bepaalde voorrangstelling voor een bepaalde doelgroep binnen het life event huren van een sociale woning.

Scope van dit onderzoek

De scope van het onderzoek bestaat uit een MKBA voor drie life events en één MKBA voor regie op gegevens als principe.

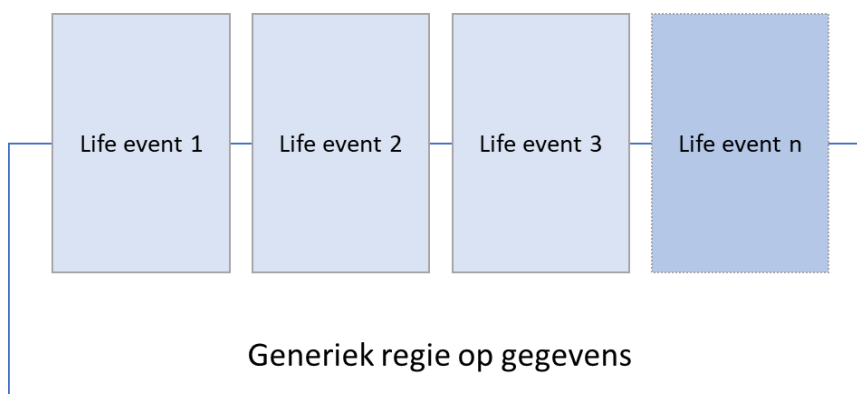
De life events waarop dit onderzoek zich richt zijn;

1. het overlijden van een naaste;
2. het huren van een sociale huurwoning;
3. het afsluiten van een hypothecaire lening ten behoeve van het kopen van een huis.

In het onderzoek stellen we vast welke activiteiten er bij meerdere van de life events nodig zijn om regie op gegevens te realiseren. In onderstaande figuur is dit schematisch weergegeven. De verwachting is dat de generieke componenten die de onderzoekers in de drie life events van het onderzoek aantreffen, ook bij andere life events terug zullen komen.

De MKBA op het principe regie op gegevens is daarmee een samenstelling van de generieke componenten in deze drie life events; met andere woorden welke componenten treffen we bij alle onderzochte life events aan?

Figuur 1.1: generieke en specifieke componenten life events en MKBA principe regie op gegevens scope van dit onderzoek

Bron: Ecorys/PBLQ.

Er is in de MKBA de volgende afbakening in tijd gevolgd, conform werkwijzer:

- de initiële ontwikkelkosten, gerekend met ingang van 2020;
- de meerjarige investerings-, beheers en exploitatiekosten kennen een tijdshorizon van 15 jaar;
- de meerjarige baten kennen een tijdshorizon van 15 jaar, met een lineaire ingroei tot een maximum van 80%, rekening houdend met een onvolledige adoptie gezien de (afwezigheid van) digivaardigheid bij burgers.

Nulalternatief en projectalternatief

In een MKBA bepaalt men de projecteffecten door de ontwikkeling in de wereld zonder het project (nulalternatief) te vergelijken met de ontwikkelingen in de wereld met een project (projectalternatief).

Definitie regie op gegevens⁶:

Onder regie op gegevens wordt verstaan: de handelingsopties die de burger heeft als het gaat om de gegevens die overheidsorganisaties en nader te bepalen andere organisaties in het BSN-domein (w.o. zorgverleners) over hem vastleggen.

Er worden hierbij drie vormen van regie onderscheiden:

1. delen van gegevens: de eigen gegevens zelf, digitaal kunnen delen met dienstverleners buiten de overheid;
2. eenmalige verstrekking: kunnen weigeren om gegevens te verstrekken die binnen de overheid al beschikbaar zijn;
3. inzage en correctie: de eigen gegevens kunnen inzien en controleren, kunnen inzien welke gegevens worden en zijn uitgewisseld, en de gegevens kunnen (laten) corrigeren.

In deze MKBA is ervoor gekozen om het **nulalternatief** te definiëren als de wereld zonder regie op gegevens. Dit is nadrukkelijk niet gelijk aan de huidige situatie. Er zullen ook in het nulalternatief ontwikkelingen plaatsvinden die bijvoorbeeld het gevolg zijn van vaststaande beleidswijzigingen en brede maatschappelijke trends zoals verdergaande digitalisering.⁷ Concrete voorbeelden zijn doorontwikkeling van MijnOverheid en Machtigen. Ook ontwikkelingen binnen het derde spoor van regie op gegevens (zie kader hierboven), inzage en correctie, vallen onder het nulalternatief in dit onderzoek.

Het **projectalternatief** wordt in deze MKBA gezien als de wereld met regie op gegevens. Regie op gegevens betekent echter niet alleen dat een betrokkene zijn eigen gegevens kan inzien en wijzigen en dat hij kan weigeren om gegevens op te geven als de overheid die al heeft. Regie op gegevens betekent ook dat hij gegevens die de overheid over hem heeft ook zélf kan gebruiken. Voor het programma Regie op Gegevens is het delen van gewaarmerkte gegevens leidend in de optimale regie op gegevens. [Het delen van gewaarmerkte gegevens is daarmee ook de focus van dit onderzoek.](#)

In het Kader voor regie op gegevens is een aantal uitgangspunten benoemd⁸. De uitgangspunten en principes zijn voorwaarden voor de goede implementatie en gebruik van het ecosysteem.

6 Beleidsbrief Regie op Gegevens: nadere uitwerking, 11-07-2019.

7 NB: Doortrekken van bestaande trends kan leiden tot overschatting van problemen en daarmee van de baten van het project (werkwijzer MKBA Digitale overheid, 2019).

8 Benoemde principes in kader Regie op Gegevens: mens centraal (met daarbinnen digitale autonomie en inclusie), vertrouwen, transparantie, interoperabiliteit en balans in belangen. Het programma Regie op Gegevens werkt aan een Kader waarin uitgangspunten worden benoemd. Hiervan is nog geen openbaar document beschikbaar.

Weergave resultaten in contante waarde en gebruik discontovoet

Kosten en baten vallen op verschillende momenten in de tijd. De contante waarde (CW) is een maat voor de huidige waarde van geld. Door kosten en baten uit te drukken in een contante waarde kunnen kosten en baten die op verschillende momenten in de tijd vallen met elkaar vergeleken worden. Als de netto contante waarde (contante waarde van de baten minus de contante waarde van de kosten) groter is dan 0, dan is het interessant om te investeren in het project.

De discontovoet wordt gebruikt om toekomstige waarden te 'vertalen' naar euro's van nu. De discontovoet bestaat uit een risicovrije discontovoet van 0% en een risico-opslag van drie procent. Vanuit de werkwijzer voor MKBA's voor digitale overheidsprojecten wordt een discontovoet van drie procent voor digitale overheidsprojecten geadviseerd. Daarom is hier ook een discontovoet van drie procent voor de kosten en baten gebruikt. De hiermee berekende contante waarde is dus altijd lager dan de optelsom van de kosten- of batenposten over de gehele periode van 15 jaar.

Binnen een MKBA is het gebruikelijk om conservatief te ramen. Dat wil zeggen dat bij het gebruik van kengetallen de bovenkant van de bandbreedte wordt genomen bij de kosten, en bij de bepaling van de baten de onderkant van de bandbreedte. Op deze manier worden het saldo van kosten en baten niet overschat.

De gebruikte cijfers verschillen sterk in mate van concreetheid en nauwkeurigheid. Sommige data zijn hard, terwijl andere cijfers schattingen zijn. Berekeningen die zijn gebaseerd op harde cijfers zijn nauwkeuriger dan de berekeningen die zijn gebaseerd op schattingen. Vanwege de afwezigheid van harde cijfers is in dit onderzoek met name gerekend met middel-harde en zachte cijfers;

- Middel-harde cijfers zijn getallen die doorgerekend zijn op basis van een aantal harde cijfers. Hieronder vallen bijvoorbeeld de kosten voor aanpassingen systemen woonruimteverdelers en corporaties.
- Zachte cijfers zijn getallen op basis van schattingen van de interviewpartijen of eigen schattingen van experts bij Ecorys en PBLQ. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om tijdbesparing bij burgers.

1.4 Leeswijzer

Na dit introducerende hoofdstuk, volgt in [hoofdstuk 2](#) de beschrijving van de effecten en het referentiemodel dat is gebruikt voor het onderzoek. In [hoofdstuk 3](#) worden drie life events uitgewerkt, inclusief een kwalitatieve beschrijving en kwantitatieve bepaling van de kosten en baten. [Hoofdstuk 4](#) is beschouwend en biedt inzicht in de randvoorwaarde voor het succes van regie op gegevens. We sluiten af met de belangrijkste conclusies in [hoofdstuk 5](#).

2 Effecten die resulteren in maatschappelijke kosten en baten

2.1 Introductie

Om de kosten en de baten van het principe regie op gegevens te kunnen bepalen, is inzicht nodig in de effecten van invoering van regie op gegevens op de verschillende stakeholders. In paragraaf 2.3 wordt een conceptueel model gepresenteerd dat wordt gebruikt als hulpmiddel om inzicht te krijgen in de effecten en deze te structureren. Het conceptueel model is een (versimpelde) weergave van de toekomstige werkwijze en processen die we in de MKBA als uitgangspunt hebben genomen. Het is te beschouwen als een aanname die expliciet maakt hoe in de MKBA is geredeneerd en die controleerbaar maakt waar de uitkomsten op gebaseerd zijn. Door dit model met de huidige situatie te vergelijken kunnen we duiden:

- welke veranderingen optreden in processen;
- welke partijen worden geraakt;
- welke aanpassingen nodig zijn aan systemen van aanbieders en afnemers;
- welke (infrastructurele) voorzieningen moeten worden getroffen;
- welke afspraken daarbij moeten worden gemaakt.

2.2 Het voorbeeld van het life event afsluiten hypothecaire geldlening

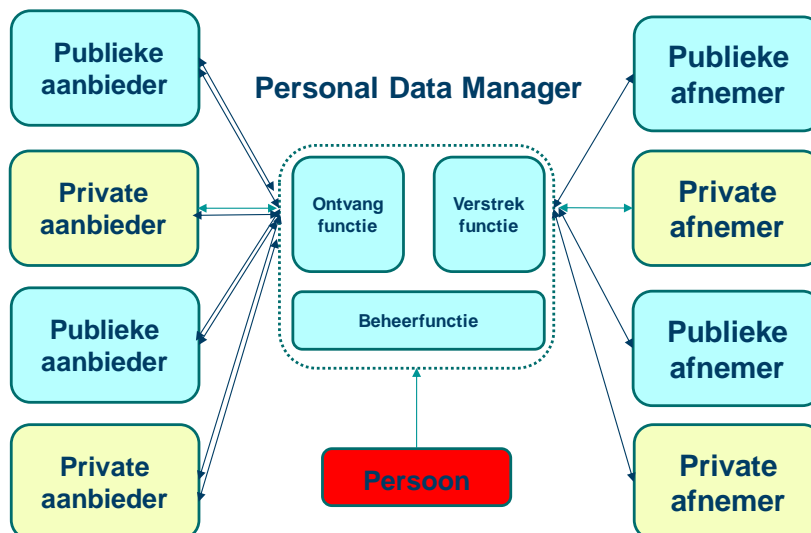
Om meer inzicht te krijgen in de benodigde voorzieningen is onderzocht hoe het hebben van regie op gegevens kan bijdragen aan het stroomlijnen van de informatiestromen voor het life event afsluiten hypothecaire geldlening aan de hand van input vanuit het programma 'Zorgeloos Vastgoed'. Wanneer een persoon een huis op het oog heeft en een hypotheek wil afsluiten vraagt de hypotheekverstrekker om een groot aantal gegevens van verschillende partijen waaronder Kadaster, Belastingdienst, UWV, DUO, CJIB en BKR (zie bijlage).

Het aanleveren van deze gegevens is een omslachtig proces voor zowel aanbieder, afnemers als de persoon waarbij de actualiteit en betrouwbaarheid van gegevens een belangrijke rol spelen. Momenteel moet de aanvrager van de hypotheek de meeste gegevens zelf opvragen en aanleveren bij de hypotheekverstrekker; een deel van de gegevens zijn rechtstreeks raadpleegbaar voor de hypotheekverstrekker. Sommige gegevens worden zelfs meerdere malen opgevraagd. De vraag is nu hoe dit proces kan worden verbeterd en welke zaken moeten worden geregeld om regie op gegevens mogelijk te maken. Het verkrijgen van een hypotheek is één van de life events die in het volgende hoofdstuk worden uitgewerkt.

2.3 Conceptueel model

Het delen van gewaarmerkte gegevens in de informatiemaatschappij vraagt om de inrichting van een 'ecosysteem', een geheel van betrokken partijen in verschillende rollen binnen een kader waarin de regels zijn vastgelegd. De rollen betreffen de rollen van aanbieder van gewaarmerkte data, betrokken persoon, afnemer van gewaarmerkte data, leverancier van noodzakelijke voorzieningen en de overheid als regulator.

Figuur 2.1 Rollen en functies in een regie op gegevens ecosysteem

Er zijn partijen die over waardevolle gegevens beschikken die de persoon en afnemers in staat stellen in concrete life events tot een andere procesinrichting te komen. Het feit dat een gegeven eerder is vastgesteld kan voorkomen dat er opnieuw controlewerkzaamheden worden uitgevoerd die leiden tot het opnieuw vaststellen van hetzelfde gegeven. Officieel vastgestelde gegevens komen voor bij de overheid, maar ook bij private partijen. Door een ecosysteem in te richten waarbinnen de gegevens gedeeld kunnen worden, ontstaan er talrijke nieuwe mogelijkheden om processen anders in te richten en daarmee baten te behalen.

Het ecosysteem bestaat uit private en publieke partijen die aan het gegevensverkeer deelnemen. Een partij kan in het ene life event de rol van aanbieder hebben en in een ander life event de rol van afnemer. We verwachten dat dit in de praktijk heel veel voorkomt. Een voorbeeld zijn de pensioenfondsen die de rol van aanbieder van pensioengegevens hebben om op de site MijnPensioen pensioengegevens te publiceren. Als afnemer van MijnPensioen kunnen ze het complete overzicht van alle pensioenen die een persoon heeft krijgen en gebruiken in hun financiële dienstverlening. Dat veel partijen zowel de rol van aanbieder als van afnemer van gegevens hebben, leidt ertoe dat partijen over het algemeen ook zelf belang hebben bij het beschikbaar stellen van gegevens. Dat verhoogt de bereidheid om in een ecosysteem ook als aanbieder op te treden.

Dergelijk gegevensverkeer in de informatiemaatschappij kan alleen plaatsvinden met de persoon die het betreft in een actieve, zelf handelende rol. Binnen de overheid is het gebruikelijk persoonsgegevens uit te wisselen buiten de persoon om, maar daar ligt dan altijd een wettelijk voorschrift aan ten grondslag. In de informatiemaatschappij waar life events vrijwel altijd bestaan uit een keten waarin publieke en private partijen samenwerken, is dat niet het geval. De persoon bepaalt voor een concrete transactie in het life event zelf of gewaarmerkte gegevens aan een (publieke of private) afnemer beschikbaar worden gesteld.

Om gegevens te kunnen delen heeft de persoon een voorziening nodig. In de figuur is die weer-gegevens als de 'Personal Data Manager' (PDM) in de vorm van een app, website, omgeving, routeringsysteem, wallet of anderszids. Daarmee kan de verstrekking van gewaarmerkte gegevens door de persoon daadwerkelijk plaatsvinden. Denk bij de PDM aan functies als inloggen, verifieerbare claims, Zero-Knowledge-Proof, routing, archivering etc. De term 'PDM infrastructuur' wordt gebruikt voor de PDM plus alle voorzieningen die nodig zijn om met de aanbieders van gegevens en de afnemers te communiceren.

Er zijn twee technische varianten om gegevens te verstrekken via (dezelfde) PDM:⁹

- Een variant waarbij de gegevens *direct* door de aanbieder aan de afnemer verstrekt worden, waarbij de persoon door expliciet toestemming te geven de transactie in gang zet;
- Een variant waarin de verstrekking niet direct tussen de aanbieder en de afnemer plaatsvindt. De gegevens worden door de aanbieder aan de persoon verstrekt die ze in zijn PDM opslaat en vervolgens zelf aan één of meer afnemers verstrekt. Dit wordt de ontkoppelde variant genoemd.

Er is een groeiende markt van leveranciers die dergelijke voorzieningen leveren. Bij de respondenten die we voor deze MKBA gesproken hebben bestaat een hoge mate van overeenstemming dat de overheid de PDM-voorzieningen niet zelf moet ontwikkelen maar dat aan de markt moet overlaten. De verhoudingen tussen markt en overheid kunnen op een vergelijkbare manier ingevuld worden als bij identificatie en authenticatie voorzieningen gebeurt: de overheid stelt eisen, leveranciers die voorzieningen voor het ecosysteem willen aanbieden dienen gecertificeerd te zijn en de overheid zorgt voor toezicht en handhaving.

De overheid die zorgt voor een 'vertrouwens kader' is in de figuur niet zichtbaar, maar wel heel essentieel om tot werkende ecosystemen te komen. In de fysieke wereld bestaat een dergelijk kader, maar is het zo vanzelfsprekend dat het nauwelijks als zodanig wordt herkend. Transacties in het private domeinen worden transacties op 'de vrije markt' genoemd, maar daar gelden wel degelijk regels. Er is het Burgerlijk Wetboek en er is het consumentenrecht, er is een Handelsregisterwet en een werkend Handelsregister waar bedrijven zich moeten registreren en bij geschillen kunnen partijen (personen en bedrijven) zich tot de rechter wenden. Het digitale domein werkt anders dan het fysieke domein, de regels en voorzieningen in het fysieke domein zijn dan ook maar deels of soms ook niet geschikt om te worden toegepast in het digitale domein.

In deze MKBA is aangenomen dat de regels die gelden in regie op gegevens ecosystemen worden neergelegd in afsprakenstelsels. MedMij is een voorbeeld van een afsprakenstelsel dat nu wordt geïntroduceerd in de zorgsector. In deze MKBA zijn drie life events onderzocht. De praktijktoetsen die het programma Regie op Gegevens op het moment van schrijven op verschillende life-events laat uitvoeren helpen bij het opstellen en toetsen van afspraken in het kader voor regie op gegevens. Daarmee wordt er ervaring opgedaan die gebruikt kan worden voor andere life events. Aangezien er in de informatiesamenleving honderden life events aan de orde zijn, is het in onze ogen niet realistisch om voor de langere termijn uit te gaan van een afsprakenstelsel per life event. We verwachten dat de afsprakenstelsels uiteindelijk per domein gestalte zullen krijgen. Denk bijvoorbeeld aan het sociale domein, het zorgdomein, het mobiliteitsdomein, het financiële domein etc. Het 'Kader voor Regie op Gegevens' dat nu wordt opgesteld beschouwen wij als een overkoepelend document waar generieke elementen in komen die gelden voor alle domein specifieke afsprakenstelsels. In aanvulling op de afsprakenstelsels kan het nodig zijn bestaande wetten aan te passen en nieuwe wetten op te stellen. Wij constateren dat daar al rekening mee gehouden wordt, in de kamerbrief over regie op gegevens is aangekondigd dat er een wettelijk kader zal komen waarmee de overheid haar regulerende rol zal invullen.

2.4 Wat is concreet nodig om het ecosysteem te laten werken?

2.4.1 Benodigde functionaliteit en voorzieningen

Aanbieders van gegevens moeten in staat zijn de gegevens die gevraagd worden uit hun systemen te halen en als gewaarmerkt gegeven te verstrekken. Het ecosysteem functioneert optimaal wanneer dat gebeurt in de vorm die voor de life events nodig is. Dat kan het gevalideerde gegeven zijn. Bijvoorbeeld het gegeven *overlijdensdatum* uit de BRP. Verstrekken van het gegeven kan

⁹ De kosten en baten van de twee varianten verschillen niet.

plaatsvinden aan de PDM van de persoon of aan een afnemer. Wanneer de persoon zelf vanuit de PDM een gewaarmerkt gegeven verstrekt aan een afnemer kan het bij de huidige stand van de techniek nodig zijn dat er bij het uitvoeren van de transactie ook een validatie bij de aanbieder plaatsvindt. In de figuur is dat weergegeven door de dubbele pijl tussen aanbieder en persoon.

Het verstrekken van gegevens door de persoon aan een afnemer beschouwen we als een transactie die plaatsvindt voor een concreet doel waar de gevraagde gegevens voor nodig zijn. De persoon selecteert de gegevens die nodig zijn uit de gegevens in zijn PDM en verstrekt op maat niet meer dan nodig is. Wanneer de casus zich daarvoor leent wordt Zero-Knowledge-Proof toegepast. Daarbij worden niet de gegevens zelf verstrekt, maar wordt alleen een ja – nee antwoord op een vraag van de afnemer gegeven (een gevalideerde bewering). Bijvoorbeeld: is deze persoon ouder dan 18 jaar: ja/nee versus de exacte geboortedatum verstrekken. De rekenregels die nodig zijn om een antwoord aan de afnemer te genereren kunnen in de PDM van de persoon staan, maar ook als verzoek om een bewerking uit te voeren bij de PDM van de persoon worden aangeboden. Wanneer de persoon toestemming geeft wordt de berekening uitgevoerd en wordt het antwoord aan de afnemer gezonden.

De persoon is de handelende actor die de transactie in gang zet, voor zichzelf of voor een andere persoon waarvoor hij als gemachtigde optreedt.¹⁰ Voor het verstrekken van gegevens of het uitvoeren van een berekening is een wilsuiting van de persoon nodig: hij geeft toestemming. Registratie van toestemming en mogelijkheden om toestemming weer in te trekken zijn daarbij benodigde functionaliteiten.

Wanneer de gegevens niet in de PDM van de persoon staan, dienen ze op het moment dat ze nodig zijn bij de aanbieders te worden opgehaald. Dat is zoals eerder benoemd de variant waarin de verstrekking direct bij de aanbieder wordt opgehaald. Het enige verschil met de direct verstrekken variant is dat er geen gegevens in de PDM worden opgeslagen. Rekening houden met eventuele machtigingen en de wilsuiting waarmee toestemming wordt gegeven vindt vanuit de PDM plaats.

In de figuur is ook een beheerfunctie in de PDM van de persoon opgenomen. De gedachte daarachter is dat de persoon zijn zaken digitaal met behulp van één of enkele PDM's afhandelt. Het life event overlijden preludeert daar al op. Wanneer iemand zijn abonnementen en andere verplichtingen met zijn PDM bijhoudt, kan het overzicht van verplichtingen dat een naaste na het overlijden van de persoon nodig heeft daaruit afgeleid worden. De beheerfunctie stelt de persoon ook in staat overzicht over zijn transacties te houden en de gegevens in de PDM te beheren.

2.4.2 *Benodigde regels.*

Om het ecosysteem te laten werken zijn regels en afspraken nodig. In het concept Kader voor regie op gegevens is een aantal principes opgenomen waaraan voldaan moet worden. Daarmee wordt bereikt dat het ecosysteem voor de persoon een vertrouwde omgeving is en dat voor alle andere partijen in hun verschillende rollen van aanbieder, afnemer, leverancier of overheid als regulator helder is wat de spelregels zijn die in het ecosysteem gelden en wat er bij een specifieke rol van een partij verwacht wordt.

Aanbieders moeten weten wat hun verantwoordelijkheid is voor de wijze waarop de persoon de gegevens in de richting van de afnemers gebruikt. De basisregistraties zijn een belangrijke bron van gegevens die in veel life events relevant zijn. Het bestaande gebruik is wettelijk gereguleerd en er gelden beperkingen die gericht zijn op zorgvuldig gebruik van de gegevens in de fysieke wereld.

¹⁰ Hierbij is het (veilig) inloggen een randvoorwaardelijke functionaliteit om regie op gegevens te kunnen laten werken.

In de digitale wereld vindt het gebruik plaats op een andere schaal en zijn er andere uitdagingen om zorgvuldig gebruik te waarborgen. Wanneer de aanbieders bijvoorbeeld niet verantwoordelijk zijn voor het gebruik door de persoon en erop mogen vertrouwen dat zorgvuldig gebruik richting afnemers in het afsprakenstelsel geborgd is, is daarmee een specifieke invulling gegeven aan de afspraken die voor het verstrekken van gegevens aan de persoon kunnen gelden. Andere invullingen zijn uiteraard denkbaar; dit voorbeeld is bedoeld om te illustreren wat het karakter is van de benodigde afspraken tussen aanbieder en persoon.

De relatie tussen de afnemer en de persoon heeft betrekking op het uitvoeren van transacties waarbij de gewaarmerkte gegevens waar de persoon over beschikt gebruikt worden. Een individueel persoon is niet in staat om voor iedere transactie te beoordelen of bij de transactie de AVG-voorschriften en de regie op gegevens principes correct worden toegepast. Evenmin weet hij of de afnemer een betrouwbare partij is die zich naar verwachting aan de regels zal houden. In de fysieke wereld heeft in Nederland het Handelsregister de functie om daar enig inzicht in te bieden. De afspraken die voor de relatie persoon – afnemer gemaakt moeten worden hebben bijvoorbeeld betrekking op de concrete uitwerking van de principes voor de life events waar de transacties betrekking op hebben en op regels voor de toelating van afnemers tot het ecosysteem.

Ook aan leveranciers zullen eisen gesteld worden, maar gezien hun rol in het ecosysteem hebben die een ander karakter dan de eisen aan de afnemers. Leveranciers hebben in het algemeen de status van bewerker in termen van de AVG, terwijl afnemers gewoonlijk verantwoordelijken zullen zijn, wat leidt tot andere AVG-verplichtingen. Er zullen eisen gesteld worden aan de interoperabiliteit, zodat een persoon zonder problemen naar een andere leverancier kan overstappen en aan waarborgen die gelden wanneer een leverancier met zijn PDM-dienstverlening stopt.

2.5 Kostenposten

Om het ecosysteem te laten werken maken de betrokken partijen in hun verschillende rollen eenmalig kosten om het ecosysteem te realiseren en structureel kosten voor het gebruik en beheer. Het betreft de volgende posten:

- Bij aanbieders de kosten voor het ontsluiten van de bestaande systemen, het aanpassen van processen en het aansluiten op de PDM-infrastructuur van een leverancier.
- Bij afnemers de kosten voor het aansluiten op de PDM-infrastructuur van een leverancier en het aanpassen van interne processen en systemen om de baten van regie op gegevens te incasseren.
- Kosten voor het gebruik van de PDM-infrastructuur. De kosten voor de PDM-infrastructuur betreffen de ontwikkeling ervan en de operationele kosten. In dit onderzoek wordt de totale omvang hiervan geschat op basis van een tarief dat in rekening wordt gebracht voor een transactie.
- Kosten voor het ontwikkelen en beheren van afsprakenstelsels. Bij de ontwikkelkosten rekenen wij ook de kosten die nodig zijn voor adoptie van de voorgestelde oplossing bij de partijen die nodig zijn en de personen die de RoG oplossing gaan gebruiken. Afsprakenstelsels zijn momenteel nog niet of nauwelijks aanwezig. Na hun ontwikkeling dienen ze bestuurd en beheerd te worden. In dit onderzoek hebben we bij ieder life event specifieke afsprakenstelsels gedefinieerd. Echter in de praktijk zullen er per domein (bijv. het domein gezondheidszorg en het domein wonen) afsprakenstelsels worden ontwikkeld en beheerd die life event overstijgend zijn.

- Kosten voor het aanpassen van wetgeving en het inrichten en beheren van toezichtsarrangementen door de overheid. Veel bestaande wet- en regelgeving is geënt op de fysieke werkelijkheid of op een scheiding tussen het publieke en het private domein. Om het delen van gegevens in de informatiemaatschappij te reguleren en mogelijk te maken moet veel wetgeving worden aangepast.
- Bij het bepalen van de kostposten is er gekozen om uit te gaan van de meest concrete beschikbare cijfers. Niet voor ieder life event waren er toepassingen beschikbaar die een goede indicatie geven voor de verwachte kosten, met name bij de posten voor voorzieningen. In dat geval maken we in dit onderzoek gebruik van de kosten(ramingen) van soortgelijke oplossingen. Via deze wijze zijn we gekomen (op basis van informatie uit bestaande toepassingen zoals digi.me, authenticatie-voorziening bij Logius) tot een bruikbare kostenraming. Deze kosten zijn door stakeholders als realistische indicatie beschouwd voor toepassing op het life event overlijden van een naaste en is derhalve gebruikt in de berekeningen. Het betreft 0,1 euro per transactie (bericht); 0,14 euro voor de kosten van authenticatie en 0,8 euro voor per transactie voor een Zero-Knowledge-Proof oplossing.

2.5.1 Identificatie en authenticatie

Voorzieningen voor identificatie en authenticatie zijn een belangrijke randvoorwaarde voor regie op gegevens, maar zijn ook van belang voor tal van andere toepassingen binnen de digitale overheid. Om die reden worden de (deels lopende) investeringen in de verdere ontwikkeling van deze voorzieningen niet specifiek toegerekend aan regie op gegevens en dus gerekend tot het nulalternatief van de MKBA.

2.6 Vertaling naar baten

2.6.1 Vanuit life events

Vanuit de life events lijken de meeste baten te vallen bij de burger en de afnemers. Kwantitatieve baten zoals tijdsbesparing bij burger en afnemers maar ook nadrukkelijk kwalitatieve baten, zoals het toenemen van privacy en het hebben van regie op gegevens.

Het is denkbaar dat de wijzigingen in een life event leiden tot ander gedrag van de betrokken persoon, bijvoorbeeld in het verkrijgen van een nieuwe woning, waardoor ook effecten zoals een betere doorstroming op de woningmarkt zouden kunnen optreden. In dat geval kan er ook sprake zijn van aanzienlijke baten voor de maatschappij als geheel.

In onderstaande tabel zijn de baten die we geïdentificeerd hebben in de afzonderlijke life events weergegeven, die naar verwachting een bredere toepassing hebben.

Tabel 2.1 Baten vanuit life events

Baat	Incasseerder
Burger heeft regie op zijn gegevens	Burger + maatschappij
Tijdsbesparing	Burger
Lager risico op (identiteits)fraude	Burger + maatschappij
Lager risico op (specifieke)fraude	Burger + (private) partijen
Efficiencywinst	Private partijen / overheidsdiensten
Privacy neemt toe	Burger
Mogelijk betere doorstroming woningmarkt	Burger + maatschappij

Bron: Ecorys/PBLQ.

2.6.2 Generiek

Kwalitatieve baten

Door ook invulling te geven aan de maatschappelijke uitgangspunten uit het kader regie op gegevens zoals mens centraal, digitale autonomie en inclusie ontstaat een situatie waarin het voor een groot deel van de burgers vanzelfsprekend is dat ze vanuit een zelfgekozen voorziening de gegevens die publieke en private partijen van hen in beheer hebben, te allen tijde kunnen inzien en kunnen delen met andere partijen. De belangrijkste kwalitatieve effecten van regie op gegevens in een implementatievariant zijn:

- Met regie op gegevens heeft de burger als belanghebbende een meer actieve rol in het juist en actueel houden van zijn eigen gegevens. Hierdoor wordt de kwaliteit van de gegevens en daarmee van de publieke dienstverlening, beter.
- Private dienstverleners kunnen de burger beter van dienst zijn met op de individuele persoon of situatie toegesneden diensten en adviezen. Als de burger zijn (gewaarmerkte) gegevens kan delen met een private dienstverlener, wordt persoonlijke dienstverlening verbeterd. Van belang is dat de burger keuzevrijheid heeft over het wel of niet delen van zijn gegevens en het delen van gegevens geen verplichting is voor het verstrekken van de dienst. Dat leidt bovendien tot lagere gepercipieerde administratieve lasten voor burgers en de betreffende dienstverleners.
- De gegevens van de overheid uit basisregistraties zijn een betere bron dan de persoonlijke administratie van burgers. De gegevens van de overheid zijn digitaal, gebruiksvriendelijk, betrouwbaar en plaats onafhankelijk beschikbaar, mits deze gegevens digitaal goed kunnen worden ontsloten. Het kunnen inzien en delen van je eigen gegevens heeft zo een praktisch nut. Met regie op gegevens kunnen gegevens direct aan de basisregistraties ontleend worden. Dat is efficiënter dan een opgave van de burger achteraf verifiëren.
- Personen hebben regie op hun bijvoorbeeld studie-, mobiliteit- of gezondheidsinformatie omdat ze inzicht hebben in de historie van hun medische gegevens bij alle zorgverleners.
- De (financiële) administratie is gemakkelijker bij te houden en beter inzichtelijk voor burgers doordat (geverifieerde) gegevens direct uit de administratie van overheden kunnen worden ontleend.

Daarnaast zijn er nog kwalitatieve baten te benoemen van het bredere concept van regie op gegevens.¹¹

- Burgers kunnen met regie op gegevens erop rekenen dat ze hun gegevens die eerder aan de overheid verstrekt zijn niet zonder goede reden opnieuw hoeven te verstrekken. Dat leidt tot lagere gepercipieerde administratieve last voor burgers.
- Personen krijgen meer vertrouwen in de overheid, omdat ze kunnen zien welke gegevens bij de overheid geregistreerd zijn en met welke organisaties gedeeld. Daarnaast neemt het vertrouwen toe doordat personen deze gegevens gemakkelijk kunnen delen in verschillende momenten in hun leven (verschillende life events).

Kwantitatieve baten

Er zijn positieve effecten te verwachten op de efficiency van burgers, bedrijven en overheidsinstellingen. Burgers zullen met name minder tijd hoeven te besteden aan het verzamelen en verzenden van allerlei gegevens. Deze baat is ook van toepassing op bedrijven en overheidsinstellingen. De afname van (identiteits-)fraude blijkt een niet te kwantificeren baat.

Daarnaast zullen bedrijven en overheidsinstellingen minder middelen hoeven te steken in controle van authenticiteit van documenten en gegevens die zij ontvangen en verwerken. Interne en externe audit op juiste uitvoering van deze controle kan worden terugschroefd. Ook wordt een afname van administratieve lasten verwacht.

In het volgende hoofdstuk worden de baten van de onderzochte life events zo veel mogelijk gekwantificeerd.

¹¹ Breder dan de scope van deze MKBA waarin het delen van gewaarmerkte gegevens de focus betreft.

3 Kosten en baten life events

3.1 Introductie

Er wordt in dit onderzoek gekeken naar het informatieproces van twee grote gebeurtenissen tijdens het leven van een persoon; verhuizen en overlijden (van een naaste). Verhuizen is een (te) breed begrip. Het informatieproces hangt sterk af van of men verhuist naar een sociale huurwoning, een reguliere huurwoning of een koopwoning. In deze MKBA is gekozen om te focussen op het huren van een sociale huurwoning en het afsluiten van een hypothecaire lening ten behoeve van het kopen van een huis. De scope van het onderzoek bestaat zodoende uit MKBA's van drie life events.

3.2 Overlijden van een naaste

3.2.1 Omschrijving en scope

In Nederland overlijden jaarlijks gemiddeld circa 150 duizend personen. Bij het overlijden van een naaste komt er op diens nabestaanden heel veel af. Niet alleen het verlies van iemand die dicht bij je staat, maar ook veel administratieve zaken die geregeld moeten worden. Denk tijdens de eerste dag(en) na het overlijden aan bijvoorbeeld mogelijk nalatenschap van het lichaam aan de wetenschap, nagaan van (uitvaart)verzekering, het inschakelen van een uitvaartondernemer en organiseren van de uitvaart. Later verschuift de aandacht naar het afwickelen van het testament, contact met de notaris en banken, het opzeggen van (social)media en verdeling van bezittingen aan de orde. Op de huidige manier zorgt dit geheel voor veel administratieve last bij de nabestaande(n). Gegevens kunnen onderling niet (gewaarmerkt) gedeeld worden, wensen of informatie zijn niet bekend bij de nabestaande en het kan lastig zijn precies te weten waar en op welke manier je het overlijden van je naaste kunt melden bij een relatie.

Voor deze MKBA beschouwen we het life event overlijden van een naaste als het delen van de (gewaarmerkte) gegevens van het overlijden van een persoon en (gewaarmerkte) gegevens over welke persoon namens de overledene op mag treden om zaken af te handelen ('handelingsbevoegd')¹².

Voor het hebben van regie op gegevens binnen het gehele life event overlijden is meer nodig. Dit is echter buiten dit onderzoek gelaten.

3.2.2 Nulalternatief

In het huidige proces wordt na het vaststellen van het overlijden van een persoon door een (schouw)arts de gemeente waarin de overleden persoon woonachtig is, geïnformeerd waarna in de Basisregistratie Personen de overlijdensdatum van de persoon wordt vastgelegd. Hierna ontvangen andere overheden, die daarvoor zijn geautoriseerd automatisch een notificatie. Dit bericht start allerlei processen, zoals het stopzetten van een uitkering en het overmaken van AOW. Bij deze berichtenstroom gaat het over het delen van de overlijdensgegevens met een wettelijke basis tussen publieke organisaties. Uitgangspunt is dat andere publieke organisaties en private partijen door de nabestaanden (wel of niet formeel handelingsbevoegd) worden geïnformeerd over het

¹² Duidelijk is dat er op meerdere vlakken het nodige moet gebeuren om binnen dit life event regie op gegevens te verkrijgen. Om onderzoekstechnische redenen is dit buiten de scope van het onderzoek gehouden. Het zou anders ondoenlijk zijn om de kosten en baten in kaart te brengen.

overlijden. Voor het informeren van sommige *relaties* van de overledene zijn gewaarmerkte gegevens over het overlijden noodzakelijk (zoals bijvoorbeeld opzeggen energielevering, toegang tot bankrekening) en moet de handelingsbevoegde een akte van overlijden overleggen. Een akte van overlijden moet worden aangevraagd bij de gemeente, al dan niet via de uitvaartondernemer.¹³ De handelingsbevoegde kan de akte van overlijden persoonlijk aanvragen bij de gemeente; bij sommige gemeentes kan de akte worden aangevraagd met DigiD. De akte van overlijden wordt na een klein aantal werkdagen toegestuurd. Andere relaties van de overledene kunnen zonder gewaarmerkte gegevens, zonder akte, geïnformeerd worden.

Een knelpunt is dat de nabestaanden een groot aantal zaken moeten regelen, waarbij ze vaak niet weten wat zij zelf moeten regelen, wat de door de overledene gewenste keuze of actie is, hoe ze dat moeten doen en met wie. Voor de nabestaande is het lastig om zicht te krijgen op de relaties die geïnformeerd moeten worden over het overlijden van hun naaste. Het bijhouden van alle betrokken relaties is vaak geen prioriteit van personen en een omslachtige en tijdrovende activiteit. Vaak heeft een persoon in zijn leven te maken met een veelheid aan partijen en relaties. Relevant binnen het kader van het MKBA-onderzoek zijn: de overledene zelf, de handelingsbevoegde(n), de gemeente die mutaties doorvoert in de burgerlijke Stand, het register van overlijden (welke na informeren college van B&W wordt geregistreerd in de Basis Registratie Persoonsgegevens), andere overheden en alle andere partijen waarmee de overledene een relatie onderhield zoals banken, energiebedrijf, krant, kerk, verenigingen, stichtingen, leveranciers, sociale media beheerders etc.

In de context van dit life event en in de regiedriehoek van regie op gegevens hebben deze partijen de volgende rollen:

Tabel 3.1 Rollen regiedriehoek bij life event overlijden van een naaste

Partij	Rol
Gemeente (loket voor burger voor BRP)	Aanbieder
Overledene/naaste	Persoon
Handelingsbevoegde	Persoon
Publieke organisaties zonder wettelijke bevoegdheid in relatie tot overlijden	Afnemer
Bank, energiebedrijf, krant, kerk, vereniging, sociale media beheerders (alle 'relaties')	Afnemer

Bron: Ecorys/PBLQ

3.2.3 Projectalternatief

Het life event overlijden van een naaste kunnen we met regie op gegevens op een andere manier vormgeven. De persoon (de overleden naaste) heeft bijvoorbeeld tijdens leven een eigen persoonlijke omgeving waar hij/zij gedurende verschillende levensfasen en gebeurtenissen allerlei zaken kan regelen, hetzij via overheidsvoorzieningen of vanuit toepassingen in de markt, op basis van de keuze van de persoon. Hierdoor bouwt zich in deze omgeving een lijst of overzicht op van alle overeenkomsten, abonnementen, relaties etc. van de persoon. Deze omgeving kan daarnaast benut worden om tijdens het leven, een (of meerdere) nabestaande(n) aan te wijzen als handelingsbevoegd om namens de overledene de regie op gegevens en benodigde zaken te kunnen voeren.

Bij het overlijden worden door de aanbieder (de gemeente als loket van de BRP) de relevante gegevens gedeeld. Deze verstrekkingen uit het BRP zijn gewaarmerkt en hebben dezelfde betrouwbaarheid als een akte van overlijden in het nulalternatief. Door deze melding vanuit de aanbieder, krijgt de nabestaande toegang tot de gegevens van de overledene. De nabestaande

¹³ Bij sommige gemeenten gebeurt dit tegen betaling.

heeft nu de mogelijkheid om de gewaarmerkte gegevens van het overlijden te delen met de relaties zoals vastgelegd bij leven door de overledene of andere relaties. Vanuit de omgeving worden de gegevens van het overlijden aan bijvoorbeeld de bank gemeld, waarna het proces rondom nalatenschap en toegang tot rekeningen opgestart kunnen worden. Op eenzelfde manier kunnen de gegevens van het overlijden worden gedeeld met organisaties waar abonnementen en (sociale) media zijn geregistreerd in de omgeving van de overledene en op basis van de vastgelegde wens het abonnement vervolgens opzeggen of overdragen etc. Door de regie op gegevens en informatie, wensen, behoeften en zaken vast te leggen in een eigen persoonlijke omgeving en zelf te kunnen bepalen wie ervoor welk doeleinde toegang krijgt tot jouw gegevens na overlijden, kun je tijdens het leven al veel zaken regelen die het voor je nabestaande gemakkelijker maken om zaken af te wikkelen. Uiteraard zit hier wel een gedragscomponent aan vast; niet elke persoon wil tijdens zijn leven al nadenken over de zaken na overlijden.

3.2.4 Activiteiten

Voor dit life event moeten er twee gegevenssets gedeeld worden: de overlijdensgegevens (identificerende gegevens van overledene en de overlijdensdatum) en wie er handelingsbevoegd is namens de overledene. In dit life event gaan we ervanuit uit dat de overledene bij leven heeft vastgelegd wie namens hem/haar handelingsbevoegd is/zijn na overlijden. Indien dit niet gebeurt is, is een alternatieve route nodig om de handelingsbevoegde te bepalen. Dat kan in een testament vastliggen of bij afwezigheid van een testament wordt wettelijk bepaald wie namens de overledene mag handelen. De alternatieve route is geen onderdeel van het life event voor deze MKBA.

Om het hierboven beschreven project alternatief voor het life event overlijden te kunnen realiseren zijn de volgende activiteiten geïdentificeerd:

- Realiseren van een oplossing voor het vastleggen van relaties van een persoon bij leven (een relatiebestand in de persoonlijke omgeving zoals beschreven in het project alternatief) en welke persoon handelingsbevoegd is na overlijden. De handelingsbevoegdheid is onweerlegbaar vastgelegd; indien er sprake is van een testament zijn de bepalingen in het testament leidend. In deze voorziening kan ook de gewenste transactie bij overlijden per relatie worden vastgelegd (bijvoorbeeld account opheffen, abonnement overdragen aan levenspartner). Indien de gewenste transacties op een rechtsgeldige wijze zijn vastgelegd, kan de persoon bij leven toestemming geven tot digitale transacties na overlijden. Het uitvoeren van de transacties is buiten scope van het life event overlijden voor MKBA omdat de scope beperkt is tot het delen van de overlijdensgegevens.
- Aansluiten op een authenticatie voor authentifieren bij de voorziening van zowel de persoon als de handelingsbevoegde.
- Ontwikkelen van een ontsluiting/koppelvlak op BRP voor het beschikbaar stellen van identificerende gegevens van de overleden persoon (BSN) en mogelijkheid opvragen of aanleveren datum van overlijden. Het proces van opvragen van deze gegevens moet daarmee ook anders ingericht worden.
- Aanpassen en vaststellen van wet- en regelgeving die het mogelijk maakt om gegevens uit de BRP te ontsluiten naar burgers en private partijen.
- Realiseren van een koppelvlak of service bij afnemer om gegevens set overlijden en gegevens set handelingsbevoegde te kunnen ontvangen of opvragen bij de bron (BRP).
- Ontwikkelen van een afsprakenstelsel voor de datasets voor het delen van de melding van overlijden en voor handelingsbevoegd persoon (interoperabiliteit).
- Realiseren van een infrastructuur voor vertrouwelijk koppelen van aanbieder, toestemmingen register, relatie register en afnemer voor het delen van gegevens.
- Certificering voor leveranciers van persoonlijke omgevingen en afnemers van overlijdensgegevens.
- Aanpassen van interne processen voor het afhandelen van een overlijdensmelding aan de situatie met regie op gegevens.

3.2.5 Kosten en investeerders

Op basis van de te ondernemen activiteiten zijn de volgende kostencomponenten te onderscheiden.

Tabel 3.2 Kosten en investeerders life event overlijden van een naaste

Kosten	Investeerder
Ontwikkelen en beheren van persoonlijke omgeving met functionaliteit voor relatiebestand en vastlegging handelingsbevoegde persoon	Private partijen
Aansluiten digitale authenticatie op persoonlijke omgeving	Private partijen
Ontwikkelen koppelvak op BRP	Overheid
Vaststellen wetgeving die mogelijk maakt BRP te gebruiken voor niet-wettelijke taken.	Overheid (J&V, BZK)
Technische aanpassingen	Overheid (RvIG, Logius)
Organisatorische aanpassingen	Overheid + private partijen
Ontwikkelen en vaststellen afsprakenstelsel voor vaste dataset	Overheid
Realiseren en beheren Infrastructuur	Private partijen
Certificering voor leveranciers persoonlijke omgevingen en afnemers overlijdens gegevens	Overheid

Bron: Ecorys/PBLQ.

Uitwerking kosten

Voor de uitwerking van de kosten voor het life event overlijden van een naaste is een aantal kengetallen relevant:

Tabel 3.3 Kengetallen life event overlijden van een naaste

Omschrijving kengetal	Getal
Gemiddeld aantal overlijdens per jaar in Nederland	150.000
Gemiddeld aantal relaties per persoon (onderverdeeld naar 14 private partijen en 2 publieke organisaties zonder autorisatie voor overlijdensbericht)	16

Bron: CBS, I&O Research, bewerking Ecorys/PBLQ.

De activiteiten zoals beschreven in paragraaf 3.2.4 leiden tot de volgende kosten:

Private partijen (persoonlijke omgeving)

Private partijen realiseren een persoonlijke omgeving met functionaliteit voor een relatiebestand en de vastlegging van handelingsbevoegde(n). Private partijen realiseren de infrastructuur voor het koppelen van de aanbieder met de persoonlijke omgeving en de koppelingen tussen de afnemers en de persoonlijke omgeving. Er is een soortgelijke oplossing geïdentificeerd en onderzocht waarin deze onderdelen gerealiseerd zijn, maar niet specifiek voor het life event overlijden.¹⁴ Hieruit komen kosten naar voren van 0,10 euro per transactie (een bericht uit de persoonlijke omgeving naar een afnemer), met een maximum van 3,00 euro per jaar. Tevens zijn er kosten van 0,117 euro (excl. btw, 0,14 euro inclusief btw¹⁵) per authenticatie.¹⁶

14 Deze oplossing is nadrukkelijk gebruikt als referentie om de kosten te bepalen, niet als de oplossing voor dit life event. Naast deze oplossing zijn ook de oplossingen van Schluss en Closure onderzocht. De kosten voor Schluss zijn niet beschikbaar gekomen. Voor Closure is bekend dat er 99 euro per overlijden/handelingsbevoegde in rekening wordt gebracht. Daarnaast rekent Closure kosten aan afnemende partijen; deze kosten zijn helaas niet beschikbaar voor de onderzoekers.

15 In MKBA's worden alle kosten en baten inclusief btw berekend.

16 Bij Logius.

Er is voor dit life event in het onderzoek geen toepassing voor een Zero-Knowledge Proof oplossing geconstateerd. De reden hiervoor kan liggen in het beperkte aantal gegevens dat gedeeld wordt met een afnemer bij een overlijden (naam, geboortedatum of postcode huisnummer en akte nummer van de akte van overlijden) of omdat de gegevens van overleden personen geen persoonsgegevens zijn volgens de AVG. Het aantal transacties per overlijden wordt bepaald door het aantal relaties. Mocht er wel noodzaak zijn voor een Zero-Knowledge Proof oplossing dan gaan de kosten met 10,1 miljoen euro omhoog.¹⁷

Om een dergelijke persoonlijke omgeving te kunnen benaderen is een digitale identificatie nodig. Tijdens leven zal een persoon een aantal keer inloggen en zich identificeren om gegevens vast te leggen en om gegevens te delen. Relevant voor deze MKBA is het aantal relaties. Inschatting is dat een persoon zichzelf één keer identificeert voor het registreren of aangaan van één relatie.

Bij het afhandelen van het overlijden benadert de nabestaande de persoonlijke omgeving gemiddeld twee keer: één keer om het delen van de gegevens van het overlijden met de relaties in gang te zetten en één keer om te controleren of het delen van de gegevens succesvol is geweest.

Overheid

De activiteiten die de overheidsorganisaties moeten uitvoeren leiden tot de volgende kosten: Aanpassen van de wetgeving zodat het BRP gebruikt kan worden voor (nog) niet-wettelijke taken zoals delen van overlijdensgegevens met persoonlijke omgeving. De inschatting van de kosten hiervoor wordt gedreven door het aantal uur dat beleidsmedewerkers hiermee bezig zijn en het gemiddelde uurtarief.

Daarnaast maakt de overheid centraal kosten om de bronsystemen aan te passen zodat ze kunnen koppelen via een standaard koppeling met (verschillende) persoonlijke omgevingen. Er is dus niet uitgegaan van kosten voor separate gemeenten voor het kunnen aanleveren van een 'gewaarmerkt digitale akte van overlijden'. Er is uitgegaan van centraal georganiseerde technische aanpassingen van bestaande systemen aan de GBA-V.

De overheid heeft daarnaast de verantwoordelijkheid om een afsprakenstelsel en gegevenswoordenboek te ontwikkelen en vast te stellen. Dit afsprakenstelsel bestaat uit een specifiek deel (life-event/sectorspecifiek) en een generiek deel. Inschatting van deze kosten is o.a. gebaseerd op de kosten voor het realiseren en beheren van het MedMij-afsprakenstelsel. De meeste kosten zullen echter worden gemaakt bij de gebruikende partijen (overleg), vandaar dat de kosten bij de gebruikers zijn geplaatst.

Tenslotte zijn er bij de overheid kosten voor organisatorisch aanpassingen voor die overheidsorganisaties die afnemende partij zijn. Deze processen moeten en kunnen anders ingericht worden omdat de gegevens van het overlijden sneller, in gestructureerd formaat en direct gewaarmerkt aangeleverd worden.

¹⁷ Op het moment dat er binnen dit life event wel een ZKP voorziening geregeld dient te worden gaat de post *transactie-kosten – applicatie* (zie tabel kostenposten life event overlijden van een naaste) omhoog van 1,3 miljoen euro CW (2020) naar 11,4 miljoen euro CW (2020). De totale kosten komen in dat geval uit om 14,9 miljoen euro CW (2019) en rekent door tot een (positief) saldo van kosten en baten van 51,6 miljoen euro CW (2020); saldo kosten en baten in exploitatie jaar 1 van 521.000 euro en in jaar 15 van 8,9 miljoen euro. De aanname is dat een ZKP-voorziening additionele kosten met zich mee brengt van 0,80 euro per transactie.

Private partijen (afnemers)

De private partijen die afnemer zijn van de gegevens (de relaties van de overleden persoon) moeten kosten maken voor organisatorisch aanpassingen. Net als bij de ontvangende overheidspartijen, moeten deze processen anders ingericht worden omdat de gegevens van het overlijden sneller, in gestructureerd formaat en direct gewaarmerkt aangeleverd worden.

Kwantificering kosten

Voor het bepalen van de kosten en baten is uitgegaan van een periode van 15 jaar. De toekomstige bedragen worden toegerekend naar huidige euro's met behulp van een discontovoet van 3%¹⁸. Er is uitgegaan van een maximale adoptie van 80% in jaar 15. Hierbij is uitgegaan van het feit dat de maatschappij de komende 15 jaar geheel digitaal zal werken. Zo is het percentage niet-digivaardigen thans nog circa 15 tot 20% en zullen nog niet alle zaken volledig digitaal en in volledige regie kunnen werken.

In de berekeningen is uitgegaan van een lineair groeipad tot een maximale adoptie van 80% na 15 jaar. In de praktijk zal de groei niet geleidelijk plaatsvinden, maar eerder in diverse tranches, waarbij de oplossingen voor de life events worden opgeschaald. Voor de berekening van de contante waarden in 2020 heeft dit een zeer gering effect op de uitkomsten.

De uitkomst van de berekeningen is weergegeven in de volgende tabel:

Tabel 3.4 Kosten life event overlijden van een naaste

Kosten	CW (mln. euro, 2020)	Enmalig	Exploitatie jaar 1	Exploitatie jaar 15
Transactiekosten- applicatie (geen zero-knowledge proof)	€1,3	€-	€14.000	€214.000
Transactiekosten- authenticatie	€1,8	€-	€20.000	€303.000
Afsprakenstelsel & gegevenswoordenboek	€1,3	€400.000	€80.000	€80.000
Totaal kosten gebruikersplatform	€4,3	€400.000	€114.000	€597.000
Wetgeving om BRP te gebruiken voor niet-wettelijke taken	€0,3	€300.000	€-	€-
Technische aanpassingen bestaande systemen (BRP, GBAv, etc)	€0,1	€100.000	€-	€-
Waarborg ontwikkelen dat afnemer zich aan de wet houdt	Gering	€-	€-	€-
Totale kosten overheid	€0,4	€400.000	€-	€-
Organisatorische aanpassingen private partijen	PM	€-	€-	€-
Totaal kosten	€4,7	€800.000	€114.000	€597.000

Bron: Ecorys/PBLQ.

De totale kosten zijn opgebouwd uit een aantal kostenposten. Voor deze kosten is de contante waarde in 2020 bepaald. De tabel biedt tevens inzicht in de eenmalige investeringen en de jaarlijkse kosten in de exploitatiefase. Aangezien deze (op basis van het groeipad) verschillen is de bandbreedte hiervan weergegeven in de vorm van een minimum (begin looptijd, jaar 1) en een maximum (einde tijdshorizon, jaar 15). De bepaling van de kosten wordt hieronder nader uitgelegd.

18 SEO, Ecorys en van Zutphen (2018), Werkwijzer voor maatschappelijke kostenbatenanalyse van de digitale overheid

Voor het bepalen van de **transactiekosten** is gebruik gemaakt van de eerdergenoemde kengetallen van 0,10 euro en 0,14 euro per transactie, vermenigvuldigd met de verwachte aantallen transacties per jaar. Deze aantallen lopen op naar ruim 2,1 miljoen per jaar, op basis van de aanname dat er gemiddeld 2 keer wordt ingelogd per life event. De kosten van het **afsprakenstelsel** zijn naar verwachting eenmalig circa 400 duizend euro.¹⁹ Jaarlijks zal er circa 80 duizend euro (20%) nodig zijn voor beheer. Deze kosten zijn overigens niet afhankelijk gesteld van het groeipad omdat het afsprakenstelsel er vanaf het begin volledig dient te zijn.

De aanpassing van wetgeving kosten de overheid naar verwachting circa 300 duizend euro. Dit is gebaseerd op ervaringen met wetgevingstrajecten van andere projecten in de digitale overheid. Voor de technische aanpassingen van de bestaande systemen is eenmalig circa 100 duizend euro nodig. Ook dit is gebaseerd op ervaringen vanuit eerdere MKBA's en gevalideerd door betrokken partijen.²⁰ De kosten van het waarborgen dat de afnemers zich aan de wet houden zijn als gering geschat, omdat er zeer waarschijnlijk kan er gebruik gemaakt worden van het bestaande systeem van verstrekking op basis van autorisaties. Indien er een nieuw systeem dient te worden ontwikkeld, lopen de kosten fors op. Op basis van de interviews, is ervan uitgegaan dat de benodigde organisatorische aanpassingen per betrokken private afnemende partijen gering zijn. Aangezien het wel om een groot aantal partijen zal gaan, kunnen de kosten in totaal wel oplopen. Omdat we deze kosten nu niet kunnen berekenen, is er een PM-post opgenomen.

In totaal komen de kosten uit op **4,7 miljoen euro (Contante waarde, 2020)**. Het merendeel van de kosten is voor het ontwikkelen en beheren van het platform en een afsprakenstelsel. Deze kosten worden gemaakt door de partijen in het gebruikersplatform. Het is overigens niet duidelijk of en aan wie deze kosten worden doorbelast.

3.2.6 Baten en incasseerders

Incasseerders zijn de personen en organisaties die voordeel (of nadeel) van de baten hebben. De volgende baten en incasseerders zijn geïdentificeerd.

Tabel 3.5 Baten en incasseerders life event overlijden van een naaste

Baat	Incasseerder	Toelichting
Burger heeft regie op zijn gegevens	Burger + maatschappij	Persoon en handelingsbevoegde heeft overzicht van de relaties en overeenkomsten
Sneller juiste tenaamstelling	Persoon (handelingsbevoegde)	Door snellere verwerking ontvangen nabestaande(n) minder lang communicatie op naam van de overledene.
Tijdsbesparing en minder stress	Burger	Persoon kan met een simpele handeling de overlijdensgegevens doorgeven aan de relaties van de overleden persoon.
Lager risico op fraude	Burger + maatschappij	Regie op gegevens maakt mogelijk om overlijdensmutaties alleen uit te voeren op basis van gewaarmerkte gegevens.

19 In dit onderzoek hebben we bij ieder life event specifieke afsprakenstelsels gedefinieerd. Echter in de praktijk zullen er per domein (bijv. het domein gezondheidszorg en het domein wonen) afsprakenstelsels worden ontwikkeld en beheerd die life event overstijgend zijn.

20 Bedrag werd herkend in de validatiesessie

Baat	Incasseerder	Toelichting
Efficiencywinst	Private partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Meer of tijdiger meldingen bekend van overlijden. • Aanlevering van de melding volledig en eventueel gewaarmerkt leidt direct afhandeling in plaats van heen- en weer proces met nabestaande. • Minder medewerkers nodig om nabestaanden te informeren/wijzen over waar en hoe overlijden melden.
Duidelijkheid	Persoon (handelingsbevoegde)	Geen zoektocht naar juiste loket/werkwijze om overlijden te melden bij instanties en bedrijven.

Bron: Ecorys/PBLQ

Uitwerking baten

Een aantal van de geïdentificeerde baten kunnen gekwantificeerd worden.

Handelingsbevoegde(n)

Voor de handelingsbevoegde pers(o)on(en) leidt regie op gegevens in dit life event tot tijdswinst vanwege helderheid van het proces en door het sneller doorlopen van het proces. Helderheid over het proces wordt bereikt doordat de handelingsbevoegde een overzicht heeft van de relaties van de persoon en niet meer hoeft uit te zoeken waar en op welke manier het overlijden gemeld moet worden. Ook is het opvragen van een akte van overlijden niet meer nodig, deze wordt immers automatisch digitaal verstrekt, en levert dus tijdswinst op. Deze baat is als vaste duur per overlijden in tijdswinst opgenomen in deze MKBA.

De kwantificering van de tijdswinst voor het sneller doorlopen van het proces wordt gedreven door het aantal relaties per overledene. De tijdswinst per relatie stellen we gelijk aan de gemiddelde duur van een telefoongesprek met een relatie.

Afnemers (private partijen en overheden)

De baten voor private partijen en overheden die geen wettelijke afspraak kennen voor het melden van het overlijden bestaan uit een efficiëntere afhandeling van het gemelde overlijden. De gegevens komen op een vooraf gedefinieerde plaats binnen de organisatie aan, zijn vaker volledig en zijn gestructureerd. Hierdoor kan het mutatie bericht van het overlijden sneller verwerkt worden. Verder hoeft er niet gewacht te worden op een akte van overlijden zodat het bericht van overlijden in één transactie/actie verwerkt kan worden. De tijdswinst die een organisatie dat oplevert wordt eveneens geschat op de duur van één gemiddeld telefoontje.

Kwantificering baten

Gelijk aan de kosten, zijn de baten tevens in de tijd uitgezet volgens het genoemde groeipad. Dat levert het volgende beeld op:

Tabel 3.6 Baten life event overlijden van een naaste

Baten - kwalitatief				
Sneller juiste tenaamstelling	Kwalitatief			
Minder stress				
Lager risico op fraude				
Duidelijkheid				
Baten - kwantitatief	CW (mln. euro, 2020)		Exploitatie jaar 1	Exploitatie jaar 15
Tijdsbesparing burger; gegevens doorgeven relaties overleden persoon	€14,1	€-	€160.000	€2.380.000
Tijdsbesparing burger; proces uitzoeken	€5,3	€-	€60.000	€890.000
Efficiencywinst - private partijen	€41,2	€-	€460.000	€6.940.000
Efficiencywinst - overheden	€5,9	€-	€70.000	€990.000
Totaal baten	€66,5	€-	€750.000	€11.200.000
Saldo kosten en baten	€61,7	€-	€636.000	€10.603.000

Bron: Ecorys/PBLQ.

Naast de al eerder beschreven kwalitatieve baten, zijn er [tijdsbesparingen](#) te verwachten bij de [burger](#) als naaste. Hierbij gaat het om het efficiënter doorgeven (1 telefoongesprek à 5 minuten minder) van gegevens aan de relaties van de overledene van 14,1 miljoen (CW, 2020). Deze besparingen lopen op tot ruim 2,3 miljoen euro per jaar in de toekomst op basis van het groeipad. Bovendien is er voor de burger meer helderheid over hoe te handelen door een heldere procesgang. Dit levert in totaal een tijdswinst op van 5,3 miljoen euro (CW, 2020), op basis van een half uur tijdswinst en een waardering van tijd van 15 euro per uur.

Ook de [private partijen](#) profiteren hiervan. De grootste verwachte winst komt door fors minder telefoongesprekken en dus benodigde capaciteit bij medewerkers. De in geld uitgedrukt tijdswinst kan oplopen tot bijna 7 miljoen per jaar, uitgaande van een gemiddeld uurtarief van 50 euro. De [overheid](#) heeft eveneens een efficiencywinst, oplopend tot bijna 1 miljoen euro per jaar. Deze post is eveneens gebaseerd op een tijdswinst van 5 minuten per vermeden telefoongesprek met een overheidsmedewerker (gemiddeld uurtarief 50 euro). Uitgangspunt is hierbij dat het gaat om gemiddeld 2 betrokken overheidsinstanties per zaak.

In totaal zijn de baten [66,5 miljoen](#), uitgedrukt in euro's van 2020. Indien de kosten en baten van de verschillende partijen tegen elkaar worden gezet, blijkt dat alle partijen per saldo profiteren:

Tabel 3.7 Saldo kosten en baten life event overlijden van een naaste

Saldo kosten en baten	CW (mln. euro, 2020)
Saldo kosten en baten burgers	€19,4
Saldo kosten en baten private partijen	€36,8
Saldo kosten en baten overheden	€5,5
Saldo kosten en baten	€61,7

Bron: Ecorys/PBLQ.

3.2.7 Conclusie

Regie op gegevens is in dit life event dat de persoon (de overleden naaste) tijdens leven een eigen persoonlijke omgeving kan aanmaken waar allerlei zaken geregeld kunnen worden. Deze omgeving kan daarnaast benut worden om tijdens het leven, nabestaande(n) aan te wijzen als handelingsbevoegd om namens de overledene de regie op gegevens en benodigde zaken te kunnen voeren. Dit zorgt ervoor dat er sneller de juiste tenaamstelling kan plaatsvinden, wat leidt tot tijdsbesparing en minder stress in een emotioneel vaak lastige periode. Een persoon kan met een simpele handeling de overlijdensgegevens doorgeven aan de relaties van de overleden persoon. Regie op gegevens maakt het tevens mogelijk om overlijdensmutaties alleen uit te voeren op basis van gewaarmerkte gegevens. Daardoor is er een lager risico op fraude.

Er is tevens efficiencywinst, omdat er meer of tijdiger meldingen bekend zijn van overlijden, de aanlevering van de melding volledig en eventueel gewaarmerkt is, wat leidt tot direct afhandeling in plaats van heen- en weer proces met nabestaande. Ook zijn er minder medewerkers nodig bij private partijen en overheden om nabestaanden te informeren/wijzen over waar en hoe overlijden melden. De huidige zoektocht naar het juiste loket om het overlijden te melden bij instanties en bedrijven blijft achterwege. De baten ter hoogte van ruim 65 miljoen euro over een periode van 15 jaar, wegens op tegen de kosten van bijna 5 miljoen euro over dezelfde periode (CW, 2020). Hierbij is ervan uitgegaan dat er geen Zero-Knowledge-Proof oplossing nodig is. De kosten nemen met circa 10 miljoen euro toe, indien dit wel noodzakelijk is.

De grootste efficiencywinst wordt verwacht bij de private partijen, maar ook de burger en overheid profiteren mee. Dit inzicht in het saldo van kosten en baten biedt een eerste houvast voor het bepalen van de doorbelasting van de kosten. Het positieve saldo van kosten en baten bij private partijen geeft de indicatie dat er voor hen een businesscase rond te maken zal zijn. Tevens kan er een zekere betalingsbereidheid van de burger voor deze oplossing worden verwacht gezien het positieve saldo van de (kwantitatieve en kwalitatieve) baten die bij de burger terechtkomen.

3.3 Huren sociale huurwoning

3.3.1 Omschrijving en scope

Om in aanmerking te komen voor een sociale huurwoning moet aangetoond worden dat het verzamelinkomen van het huishouden onder een bepaalde grens ligt²¹ (maximaal 38.035 euro bruto per jaar²²). Bij vrije sector huurwoningen is dit niet verplicht, maar wordt er veelal wel gevraagd aan te tonen dat er voldoende financiële draagkracht is om de huur te betalen. De scope van deze MKBA beperkt zich tot de huur van een sociale huurwoning. Nederland telt circa 2,3 miljoen²³ sociale huurwoningen: woningen met een maximale huurprijs van 720,42 euro per maand. Het grootste deel hiervan wordt verhuurd via de corporaties.

Voor de toewijzing van een sociale huurwoning, werkt het merendeel van de Nederlandse woningcorporaties met een woonruimte-verdeelsysteem, waarin meerdere woningcorporaties binnen een regio hun woningen aanbieden via een gezamenlijke website. Er zijn echter ook corporaties die nog zelfstandig hun woningen aanbieden.

21 Bron: interview met ministerie BZK & analyse Woningwet

22 Vastgesteld op 38.035 euro per 1 januari 2019.

23 BAG en DG BRW/Systeem Woningvoorraad SYSWOV via

https://vois.datawonen.nl/jive/jivereportcontents.ashx?report=cowb_framework_report_preview&chaptercode=2019_cowh1

Eén moment van gegevens delen

Wettelijk gezien moet er een inkomenstoets plaatsvinden in het kader van de toewijzing van een huurwoning. Voor de formele toewijzing moet de woningcorporatie duidelijkheid hebben over het verzamelinkomen van de huurder. In de praktijk zien we dat veel corporaties hun proces zo hebben ingeregeld dat potentiële huurders hun inkomen al kenbaar moeten maken bij het inschrijven als woningzoekende of op het moment dat men wil reageren op een woning. Voor de woningcorporaties heeft dit het voordeel dat ze het aanbod kunnen toespitsen op de woningzoekende, en hiermee aan de voorkant van het proces veel afwijzingen later voorkomen. Voor de woningzoekende zelf zit hier het voordeel dat hij niet op woningen reageert waar hij niet voor in aanmerking komt.

Voor deze MKBA wordt uitgegaan van de wettelijke situatie, waarin zowel in het nulalternatief als het projectalternatief van één moment (bij toewijzing) wordt uitgegaan. Aanvullend geven we een indicatief inzicht wat potentiële voordelen zijn van een proces van delen van gegevens, zo vroeg mogelijk in het zoekproces van de woningzoekende naar een passende sociale huurwoning. Aangezien wet- en regelgeving voorziet in een inkomenstoets ten behoeve van toewijzing van een woning, zijn de baten van een inkomenstoets zo vroeg mogelijk in het zoekproces van de woningzoekende niet opgenomen in de basisuitkomsten van de MKBA.

Te delen gegevens betreffen IBRI-verklaring en uittreksel BRP

Bij het accepteren/toewijzen van de woning dient de woningzoekende een aanslag inkomstenbelasting of inkomensverklaring (IBRI-verklaring) van de hoofdaanvrager en meerjarige meerverhuizers aan te leveren alsmede een gewaarmerkt uittreksel van het BRP, en een (digitale) kopie van een wettelijk geldig identiteitsbewijs. In de praktijk, maar zonder wettelijke basis, dient de woningzoekende bij inschrijving al informatie te verschaffen over het verzamelinkomen van het huishouden.

Additionele informatie die door (sommige) corporaties wordt gevraagd, zoals een *verklaring kandidaat*,²⁴ een *verhuurdersverklaring of anderzijds* worden in deze casus niet meegenomen. Hetzelfde geldt voor additionele informatie die in bijzondere situaties wordt gevraagd zoals een toekenningsbewijs van urgentie, voorrangregelingen, bewijs onder bewind en/of curatele, et cetera.²⁵

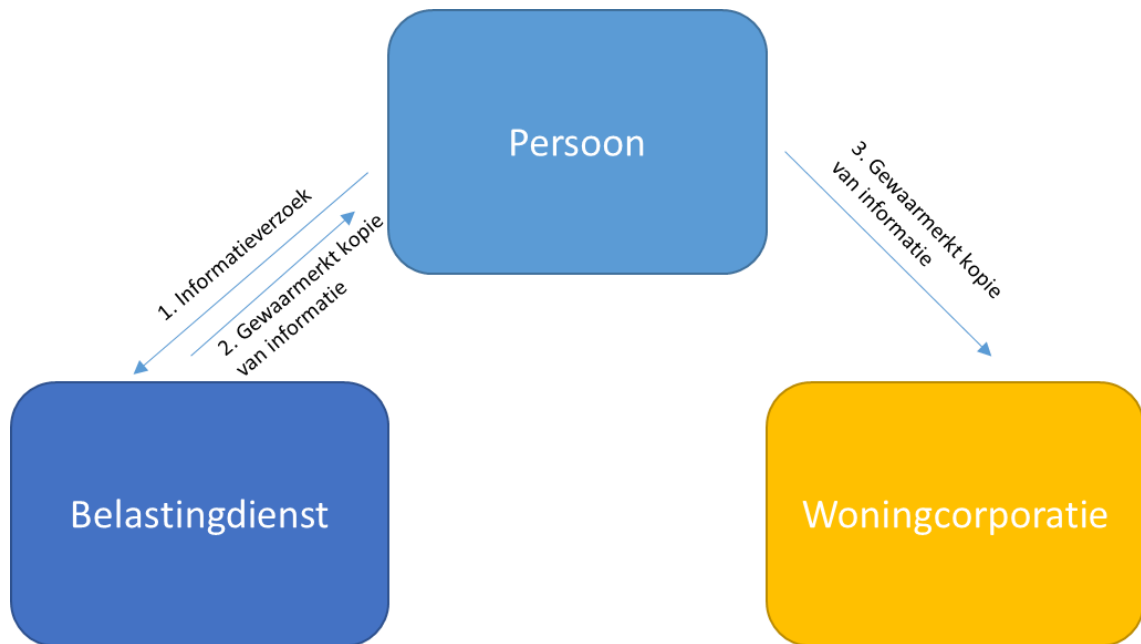
3.3.2 Nulalternatief

In het nulalternatief communiceert de informatie behoevende, de woningcorporatie in dit geval, niet rechtstreeks met de bronhouder. De burger, zijnde een woningzoeker, vraagt namelijk in de huidige situatie nog zelf een (gewaarmerkt) kopie op van zijn aanslag inkomstenbelasting of inkomensverklaring (IBRI-verklaring) op bij de Belastingdienst. Dit informatieverzoek kan op verschillende manieren gedaan worden, namelijk aan de balie in een belastingdienstkantoor, per post, telefonisch of online via MijnBelastingdienst met gebruik van DigiD (al dan niet vanuit MijnOverheid). Wanneer de aanvraag per post geschiedt dient een kopie van een geldig identiteitsbewijs meegestuurd te worden.

²⁴ Bijvoorbeeld <https://www.ymere.nl/media/1427/verklaringkandidaat.pdf>

²⁵ Merk op dat de sociale huursector mede bestaat om deze zgn. kwetsbare groepen te ondersteunen.

Figuur 3.1 Informatieverzoek inkomen

Bron: Ecorys/PBLQ

Naast informatie over het inkomen van de woningzoeker heeft de woningcorporatie informatie nodig over de identiteit van de persoon of personen. Dit gebeurt in het nulalternatief middels een (historisch) uittreksel van het BRP, dit is een verklaring dat en waar men staat ingeschreven in de basisregistratie van een gemeente in een bepaalde periode maar ook ter controle van de vestigingsdatum en het adres; een digitale kopie van een identiteitsbewijs (paspoort; Nederlandse identiteitskaart; ID-kaart of paspoort uit een EER-land²⁶; Nederlands vreemdelingendocument). Het BRP-uittreksel kan in het nulalternatief op meerdere manieren opgevraagd worden, namelijk aan de gemeentebalie, per post, telefonisch of online via de daarvoor ingerichte webpagina van de gemeentewebsite met gebruik van DigiD (al dan niet vanuit MijnOverheid). Wanneer de aanvraag per post geschiedt dient een kopie van een geldig identiteitsbewijs meegestuurd te worden.

3.3.3 Projectalternatief

In het projectalternatief heeft de burger, een woningzoekende in dit geval, regie op zijn gegevens. Dit kan op verschillende manieren. De woningzoekende kan de bronhouders van zijn gegevens (proactief) opdracht geven de benodigde gegevens te delen met de woningcorporatie, voor een bepaald doel. Een andere manier is dat de woningcorporatie een verzoek doet tot het verkrijgen van de gegevens bij de bronhouder, die op haar beurt toestemming vraagt aan de woningzoekende om deze gegevens te delen. Ook kan de woningzoekende zelf de benodigde gegevens opvragen bij de bronhouders en deze verzenden naar de woningcorporatie. Een woningzoekende kan bijvoorbeeld gebruik maken van MijnOverheid om gegevens op te vragen bij de bronhouder (BRI en BRP) en door te sturen naar de woningcorporatie. In alle gevallen gaan de juiste gegevens op het juiste moment van de bron naar de woningcorporatie onder regie van de woningzoekende. Zowel in het nulalternatief als in het projectalternatief wordt ervan uit gegaan dat de toets op het inkomen gebeurt in het kader van de toewijzing van een woning, zoals wettelijk voorgeschreven.

26 Bij de Europese Economische Ruimte (EER) horen alle EU-landen plus Liechtenstein, Noorwegen en IJsland.

3.3.4 Activiteiten

Onderstaande activiteiten zijn benodigd voor het realiseren van regie op gegevens bij het life event huren sociale huurwoning:

- De woonruimteverdelers/corporaties realiseren een persoonlijke omgeving met functionaliteit voor de woningzoekende.
- Aanpassen processen en systemen aanbieders (bronhouders) en afnemers.
- Ontwikkeling en beheer afsprakenstelsel en gegevenswoordenboek. Er zal een afsprakenstelsel nodig zijn waarbij standaarden worden afgesproken hoe de informatieoverdracht tussen aanbieders, persoon en afnemers verloopt.
- Aanpassen processen accountantscontrole.

3.3.5 Kosten en investeerders

Op basis van de te ondernemen activiteiten zijn de volgende kostencomponenten te onderscheiden.

Tabel 3.8 Kosten en investeerders life event huren sociale huurwoning

Kostencomponent	Investeerder
Transactiekosten- applicatie (incl. authenticatie & zero-knowledge proof)	Woonruimteverdelers & corporaties
Inrichten afsprakenstelsel, gegevenswoordenboek	Woonruimteverdelers & corporaties
Aanpassen processen/werkwijze (training)	Woonruimteverdelers & corporaties
Aanpassingen systemen	Woonruimteverdelers & corporaties
Aanpassingen portal (bv. MijnOverheid)	Overheid
Ontsluiten informatie bestaande systemen bronhouders	Overheid (ZBO's)

Bron: Ecorys/PBLQ.

Uitwerking kosten

Voor de uitwerking van de kosten voor het life event huren sociale huurwoning is een aantal kengetallen relevant:

Tabel 3.9 Kengetallen life event huren sociale huurwoning

Omschrijving kengetal	Getal
Aantal inkomensstoetsen per jaar bij corporaties	2.025.000
Aantal afgesloten huurcontracten per jaar bij corporaties	225.000
Aantal woonruimteverdelers	34 (toekomst ca. 45)
Aantal accountants betrokken bij corporaties	16

Bronnen: AEDES, SVH, RIGO, bewerking Ecorys/PBLQ.

De prognoses is dat er in de toekomst meer woonruimteverdelers bijkomen. Dit is door ons in 15 jaar geschat op een toename tot 45 in totaal (34 nu).

De activiteiten zoals beschreven leiden tot de volgende kosten:

Woonruimteverdelers/corporaties (persoonlijke omgeving)

De woonruimteverdelers/corporaties realiseren een persoonlijke omgeving met functionaliteit voor de woningzoekende. Tevens realiseren zij de infrastructuur voor het koppelen van de aanbieder met de persoonlijke omgeving en de koppelingen tussen de afnemers en de persoonlijke omgeving.

Gelijk aan het life event is overlijden naaste, is een soortgelijke oplossing geïdentificeerd en onderzocht waarin deze onderdelen gerealiseerd zijn, maar niet specifiek voor het life event sociale huurwoning.²⁷ Hieruit komen kosten naar voren van 0,10 euro per transactie (een bericht uit de persoonlijke omgeving naar een afnemer), met een maximum van 3,00 euro per jaar. Tevens zijn er kosten van 0,117 euro (excl. btw, 0,14 euro inclusief btw) per authenticatie.

Er is in dit life event wel een noodzaak voor een Zero-Knowledge Proof oplossing, omdat de gedeelde gegevens ook persoonsgegevens zijn volgens de AVG. Zero-Knowledge Proof zorgt voor de benodigde dataminimalisatie. De kosten hiervan worden geschat op circa 0,80 euro per transactie. In totaal komen de **kosten per transactie uit op 1,04 euro**. Relevant voor deze MKBA is het aantal inkomenstoetsen en afgesloten huurcontracten per jaar.

Overheid

De activiteiten die de overheidsorganisaties moeten uitvoeren leiden tot de volgende kosten: Kosten om de bron systemen aan te passen zodat ze kunnen koppelen via een standaard koppeling met (verschillende) persoonlijke omgevingen, inclusief het integreren van en Zero-Knowledge Proof toepassing.

De overheid heeft daarnaast de verantwoordelijkheid om een afsprakenstelsel en gegevenswoordenboek te ontwikkelen en vast te stellen. Dit afsprakenstelsel bestaat uit een specifiek deel (life-event/sectorspecifiek) en een generiek deel. Inschatting van deze kosten (indicatief) is o.a. gebaseerd op de kosten voor het realiseren en beheren van MedMij afsprakenstelsel²⁸. Tenslotte zijn er bij de overheid kosten voor aanpassing van MijnOverheid. Los van precieze uitvoering dient MijnOverheid gereed gemaakt te worden om Zero-Knowledge Proof basis gegevens uit te wisselen, onder regie van de burger, tussen gegevensbronnen en woonruimteverdelers en/of corporaties.²⁹

Private partijen (accountants)

Accountants moeten hun processen anders inrichten omdat de er niet meer dossieronderzoek wordt gepleegd, maar er een systeemtoets kan plaatsvinden. Hiervoor zijn aanpassingen nodig, o.a. het veranderen van de handboeken. Aanvullend onderzoek is nodig om meer nauwkeurig de benodigde investeringen van accountants in kaart te brengen.

Kwantificering kosten

Voor het bepalen van de kosten en baten is uitgegaan van een periode van 15 jaar. De toekomstige bedragen worden toegerekend naar huidige euro's met behulp van een discontovoet van 3%³⁰. Er is uitgegaan van een maximale adoptie van 80% in jaar 15. Hierbij is uitgegaan van het feit dat de maatschappij de komende 15 jaar geheel digitaal zal werken. Zo is het percentage niet-digivaardigen thans nog circa 15 tot 20%.

In de berekeningen is uitgegaan van een lineair groeipad tot een maximale adoptie van 80% na 15 jaar. In de praktijk zal de groei niet geleidelijk plaatsvinden, maar eerder in diverse tranches, waarbij de oplossingen voor de life events worden opgeschaald. Voor de berekening van de contante waarden in 2020 heeft dit een zeer gering effect op de uitkomsten.

De uitkomst van de berekeningen is weergegeven in de volgende tabel:

27 Deze oplossing is ook voor dit life event nadrukkelijk gebruikt als referentie om de kosten te bepalen, niet als de oplossing voor dit life event.

28 De kosten werden tevens herkend in de validatiesessie.

29 In dit onderzoek hebben we bij ieder life event specifieke afsprakenstelsels gedefinieerd. Echter in de praktijk zullen er per domein (bijv. het domein gezondheidszorg en het domein wonen) afsprakenstelsels worden ontwikkeld en beheerd die life event overstijgend zijn.

30 SEO, Ecorys en Van Zutphen (2018), Werkwijzer voor maatschappelijke kostenbatenanalyse van de digitale overheid

Tabel 3.10 Kosten life event huren van sociale huurwoning

Kosten	CW (mln. euro, 2020)	Eenmalig	Exploitatie jaar 1	Exploitatie jaar 15
Transactiekosten- applicatie (incl. authenticatie & zero-knowledge proof)	€10,0	€-	€112.000	€1.687.000
Afsprakenstelsel & gegevenswoordenboek	€1,3	€400.000	€80.000	€80.000
Aanpassingen systemen woonruimteverdelers	€3,0	€4.705.000	€-	€-
Aanpassen processen/werkwijze (training)	€0,2	€320.000	€-	€-
<i>Kosten woonruimteverdelers & corporaties</i>	<i>€14,5</i>	<i>€5.425.000</i>	<i>€192.000</i>	<i>€1.767.000</i>
Ontsluiten informatie bestaande systemen ZBO's	€0,3	€300.000	€-	€-
Aanpassingen portal (bv. MijnOverheid)	€0,0	€50.000	€-	€-
Wetswijziging	€-	€-	€-	€-
<i>Kosten overheid</i>	<i>€0,3</i>	<i>€350.000</i>	<i>€-</i>	<i>€-</i>
Herinrichting toetsingsprocessen accountants	€0,1	€116.000	€-	€-
Totaal kosten	€14,9	€5.891.000,0	€192.000,0	€1.767.000,0

Bron: Ecorys/PBLQ.

De totale kosten zijn opgebouwd uit een aantal kostenposten. Voor deze kosten is de contante waarde in 2020 bepaald. De tabel biedt tevens inzicht in de eenmalige investeringen en de jaarlijkse kosten in de exploitatiefase. Aangezien deze (op basis van het groeipad) verschillen is de bandbreedte hiervan weergegeven in de vorm van een minimum (begin looptijd, jaar 1) en een maximum (einde tijdshorizon, jaar 15). De bepaling van de kosten wordt hieronder nader uitgelegd.

Voor het bepalen van de [transactiekosten](#) is gebruik gemaakt van het eerdergenoemde kengetal van 1,04 euro per transactie, vermenigvuldigd met de verwachte aantallen transacties per jaar. Deze aantallen lopen op naar circa 2 miljoen per jaar (zie eerdere tabel met kengetallen). De totale transactiekosten zijn circa 10 miljoen euro (CW, 2020). Dit is inclusief een oplossing op basis van Zero-Knowledge-Proofing.

De kosten van het [afsprakenstelsel](#) zijn naar verwachting eenmalig circa 400 duizend euro. Jaarlijks zal er circa 80 duizend euro (20%) nodig zijn voor beheer. Deze kosten zijn overigens niet afhankelijk gesteld van het groeipad omdat het afsprakenstelsel er vanaf het begin volledig dient te zijn.

Woonruimteverdelers/corporaties moeten hun systemen aanpassen. De benodigde kosten per organisatie worden geschat op 10 duizend euro. In totaal gaat het om 450 duizend euro eenmalig per organisatie, verdeeld in de tijd voor de verschillende organisaties (groeipad). Het trainen van de werknemers om met het systeem te werken kost circa 260 duizend euro. Voor het ontsluiten van de huidige systemen bij de Zelfstandig Bestuursorganen (ZBO's) en een aanpassing van MijnOverheid is respectievelijk naar schatting circa 300 duizend en 50 duizend euro nodig.

De eventuele aanpassing van wetgeving kosten de overheid naar verwachting circa 300 duizend euro. Dit is gebaseerd op ervaringen met wetgevingstrajecten van andere projecten in de digitale overheid. Voor de technische aanpassingen van de bestaande systemen is eenmalig circa 100 duizend euro nodig. Ook dit is gebaseerd op ervaringen vanuit eerdere MKBA's.

De kosten bij de accountants (16 bedrijven) bedragen ruim 100 duizend euro, op basis van circa 10 dagen werk per organisatie. Hierbij gaat het vooral om het aanpassen van handboeken, uitgevoerd door medewerkers.

In totaal komen de kosten uit op 12,5 miljoen euro (CW, 2020). Het merendeel van de kosten is ook voor dit life event voor het ontwikkelen en beheren van het platform en een afsprakenstelsel. Deze kosten worden gemaakt door de partijen in het gebruikersplatform, de woonruimteverdelers en de corporaties. Het is ook hier niet duidelijk of en aan wie deze kosten worden doorbelast.

3.3.6 Baten en incasseerders

Regie op gegevens bij het informatieverzamelingsproces ten behoeve van het toewijzen van een sociale huurwoning heeft een positief effect op verschillende knelpunten die aanwezig zijn in het nulalternatief. Onderstaande tabel geeft hier inzicht in.

Tabel 3.11 Baten life event huren sociale huurwoning

Baat	Incasseerder	Toelichting
Burger heeft regie op zijn gegevens	Burger en maatschappij	Vergroot vertrouwen van mensen in samenleving (en overheid)
Privacy neemt toe	Burger	Enkel benodigde gegevens worden verstrekt (dataminimalisatie)
Tijdsbesparing	Burger	Men hoeft minder handelingen uit te voeren om juiste gegevens van bron naar woningcorporatie te krijgen
Afname risico identiteitsfraude	Burger en maatschappij	Geen kopie paspoort meer benodigd
Efficiencywinst	Woningcorporaties	<ul style="list-style-type: none"> • uitgebreide verificatie van juistheid aangeleverde documenten niet meer nodig; • besparing audit kosten door accountant; • besparing interne audit.
Risico op (woon)fraude neemt af	Woningcorporaties en maatschappij	Gegevens die de woningcorporatie ontvangt komen gewaarmerkt van de bron, zijn daarmee authentiek. Het is lastiger om te frauderen met brongegevens dan met kopietjes van bankafschriften. Afname van het risico op woonfraude zorgt voor minder onrechtmatige toewijzing en gaat 'voordringen' tegen. Hierdoor komt de sociale huurwoning vaker toe aan wie die behoort.

Bron: Ecorys/PBLQ

Uitwerking baten

Een aantal van de geïdentificeerde baten kunnen gekwantificeerd worden.

Burgers

De burgers besparen tijd bij het verzamelen van de benodigde gegevens. Dit scheelt de burger circa 20 minuten (van 30 naar 10 minuten). Deze baten zijn opgenomen in de Tabel 3.11.

NB: indien het moment van inkomenstoetsing naar voren zou kunnen worden gehaald, zal de burger niet meer onnodig worden opgeroepen voor de bezichtiging van een woning waar deze toch niet voor in aanmerking komt. Door aan de voorkant van het proces al de inkomenstoets³¹ uit te voeren, wordt later in het proces veel tijd gewonnen. Dit leidt tot minder irritatie, maar ook tijdswinst. We zijn ervan uitgegaan dat er 3 bezichtigingen van een uur (van de circa 6 nu gemiddeld) onnodig zijn en dat deze worden bespaard. De besparingen op het verzamelen en de mindere bezichtigingen lopen beide op tot ruim 8 miljoen euro per jaar in de toekomst, op basis van het groeipad en een waardering van tijd van 15 euro per uur.

31 De huidige wet- en regelgeving voorziet in een inkomenstoets ten behoeve van de toewijzing van een woning. Een inkomenstoets zo vroeg mogelijk in het zoekproces is daarom niet meegenomen bij de basisberekening in deze MKBA.

Woonruimteverdelers en corporaties

De corporatiesector zal gedurende het hele proces profiteren van de aanlevering van de juiste en betrouwbare (inkomens)gegevens. Het aantal maatwerktoetsen (thans 15% van het totaal) kan verder afnemen naar de helft (7,5%). Dit levert tijdswinst op, ervan uitgaande dat een maatwerktoets 30 minuten tijd kost en een normale toets circa 10 minuten. Deze baten zijn opgenomen in Tabel 3.11.

NB: indien het moment van inkomenstoetsing naar voren zou kunnen worden gehaald, is er voor de corporaties in potentie een extra efficiencywinst te realiseren, door de vermindering van het aantal controles gedurende het proces van de woningtoewijzing en het minder aantal bezichtigingen. Geschat wordt dat hierdoor tezamen de duur van het proces terug kan van 8 naar 4 uur. De grootste verwachte winst komt door fors minder interne controles en bezichtigingen, en dus benodigde capaciteit bij medewerkers. Het aantal bespaarde uren door minder interne controles loopt op tot 720.000. Voor de bezichtigingen gaan we uit van dezelfde cijfers als voor de burgers (540.000 uren). In de verdere toekomst gaat het in potentie om circa 36 miljoen euro per jaar.

Accountants

Accountants kunnen hun jaarlijkse controles op een efficiëntere en betere wijze uitvoeren omdat er een systeemcontrole kan plaatsvinden. Dit is veel efficiënter dan een steekproef van dossiers. De tijdswinst wordt geschat op circa 3 dagen werk. Ook de kwaliteit van de controle neemt toe. Aanvullend onderzoek is nodig om meer nauwkeurig de mogelijke tijdswinst op de accountantscontrole bij corporaties in kaart te brengen.

Kwantificering baten

Gelijk aan de kosten, zijn de baten tevens in de tijd uitgezet volgens het genoemde groeipad. Dat levert het volgende beeld op:

Tabel 3.12 Baten life event huren sociale huurwoning

Baten - kwalitatief				
Burger heeft regie op zijn gegevens	Kwalitatief			
Afname risico identiteitsfraude				
Risico op (woon)fraude neemt af				
Minder onrechtmatige toewijzing / voordringen				
Woning komt toe aan wie deze behoort				

Baten	CW (mln. euro, 2020)		Exploitatie jaar 1	Exploitatie jaar 15
Tijdbesparing bij burger - verzamelen gegevens	€48,0	€-	€540.000	€8.100.000
Totale baten burgers per jaar	€48,0	€-	€540.000	€8.100.000
Tijdbesparing gegevensverzameling bij corporaties	€12,8	€-	€140.000	€2.160.000
Totale baten woonruimteverdelers & corporaties per jaar	€12,8	€-	€140.000	€2.160.000
Tijdbesparing bij accountants	€3,2	€-	€40.000	€540.000
Totaal baten	€64,0	€-	€720.000	€10.800.000
Saldo kosten en baten	€49,1	€-	€528.000	€9.033.000

Bron: Ecorys/PBLQ.

Naast de al eerder beschreven kwalitatieve baten, zijn er **tijdsbesparingen** te verwachten bij de **burger**. Uitgangspunt is dat er bij elke inkomensstoets 20 minuten kan worden bespaard. De tijdsbesparing loopt in totaal op, omdat er jaarlijks zeer veel inkomensstoetsen worden uitgevoerd (ruim 1,6 miljoen maximaal bij groeipad tot 80%).

Ook de **corporaties** hebben efficiencywinst. De vermindering van het aantal maatwerktoetsen (van 300.000 naar circa 140.000) levert in jaar 15 circa 2 miljoen euro per jaar op.

De in geld uitgedrukt tijdswinst kan na 15 jaar oplopen tot 2 miljoen per jaar, uitgaande van een gemiddeld uurtarief van 50 euro (schalen F en G). De **accountants** hebben eveneens een efficiencywinst, oplopend tot ruim een 0,5 miljoen euro per jaar. Dit is gebaseerd op een besparing van gemiddeld 3 dagen, omdat er een systeemtoets in plaats van een dossiertoets kan plaatsvinden.

In totaal zijn de baten **64 miljoen**, uitgedrukt in euro's van 2020. Indien de kosten en baten van de verschillende partijen tegen elkaar worden gezet, blijkt dat niet alle partijen per saldo profiteren:

Tabel 3.13 Saldo kosten en baten life event huren van een sociale huurwoning

Saldo kosten en baten	CW (mln. euro, 2020)
Saldo kosten en baten burgers	€48,0
Saldo kosten en baten corporaties	€-1,7
Saldo kosten en baten overheid	€-0,3
Saldo kosten en baten accountants	€3,1
Saldo kosten en baten	€49,1

Bron: Ecorys/PBLQ.

De (toekomstige) huurder profiteert het meest. De overheid heeft nu een negatief saldo, omdat zij moeten investeren in de centrale systemen en er geen directe efficiencybaten bij de overheid vallen. Daar staat echter een efficiënter en betrouwbaarder opererende woningcorporatiesector tegenover en bovendien wordt het burgers makkelijker gemaakt om gegevens aan te leveren. De corporatiesector heeft efficiencywinst, maar moet ook investeren, waardoor het saldo van kosten en baten licht negatief is. De baten kunnen nog wel verder toenemen, indien de accountants hun efficiencywinst doorberekenen in lagere tarieven.

3.3.7 Conclusie

Regie op gegevens bij het informatieverzamelingsproces ten behoeve van het toewijzen van een sociale huurwoning heeft een positief effect op verschillende huidige proces, zowel bij de burgers als de woningcorporaties/woningruimteverdelers. Zo worden er met regie op gegevens enkel benodigde gegevens verstrekt (dataminimalisatie) en hoeft de woningzoeker minder handelingen uit te voeren om juiste gegevens van bron naar woningcorporatie te krijgen. Ook is er geen kopie paspoort meer benodigd. De corporaties hoeven minder tijdrovende maatwerktoetsen uit te voeren, en worden er auditkosten door accountants bespaard. Het risico op (woning)fraude neemt eveneens af. Gegevens die de woningcorporatie ontvangt komen gewaarmerkt van de bron, en zijn daarmee authentiek. Het is lastiger om te frauderen met brongegevens dan met kopietjes van bankafschriften.

Tegenover de benodigde investeringen van in totaal 15 miljoen euro over een periode van 15 jaar staan baten van ruim 64 miljoen euro (CW, 2020). Een relatief groot deel van de baten komt door de besparingen bij burgers. De corporatiesector heeft efficiencywinst, maar moet ook investeren, waardoor het saldo van kosten en baten licht negatief is. Overigens kunnen de baten nog wel verder toenemen, indien de accountants hun efficiencywinst doorberekenen in lagere tarieven. Alleen indien de inkomenstoets naar voren kan worden gehaald, wat buiten de scope van deze MKBA valt, wordt de business case voor de corporaties substantieel positief.

Het inzicht in het saldo van kosten en baten biedt eveneens een eerste houvast voor het bepalen van de doorbelasting van de kosten. Ook vanuit dit life event, kan er een zekere betalingsbereidheid van de burger voor de oplossing worden verwacht gezien het relatief grote positieve saldo van kosten en baten.

NB: In 2017 is voor de implementatie van verschillende verbetervoorstellen een besparing voor corporaties van tussen de 14,2 miljoen en 28 miljoen euro per jaar berekend³². De besparing voor de corporaties vanuit dit life event loopt op tot ruim 2 miljoen per jaar (afhankelijk van het jaartal van meten) en kunnen in potentie verder oplopen tot 38 miljoen (indien de inkomenstoets naar voren kan worden gehaald). De verbetervoorstellen in het genoemde onderzoek gaan over het beperken van de gegevens-uitvraag dVi en dPi, het hanteren van één waarderingmethodiek en een centraal register voor inkomenstoetsen. Deze voorstellen hebben weinig raakvlakken met regie op gegevens. Regie op gegevens kan de primaire processen van de corporaties raken (bijvoorbeeld de bezichtigingen), waar de meeste tijdsbesparing is te halen. De genoemde verbetervoorstellen hebben meer betrekking op de administratieve processen als gevolg van wetgeving. Een directe vergelijking van de cijfers is dan ook niet opportuun.

3.4 Afsluiten van een hypothecaire lening

3.4.1 Omschrijving en scope

In Nederland werden in het eerste kwartaal van 2019 ruim 32 duizend huizen verkocht. Bij een groot deel van de woningtransacties in Nederland dient de koper (een deel van) de koop te financieren middels een hypotheek. Ondanks dat het aantal woningtransacties zonder financiering is gestegen, maakt ruim 4 op de 5 kopers gebruik van een hypotheek. In het kalenderjaar 2018 zijn er in totaal 388.723 hypotheekaanvragen gedaan.³³ Deze aanvragen bestaan uit 91 duizend startersaanvragen.³⁴ In het eerste kwartaal van 2019 werden er ruim 97 duizend hypotheekaanvragen gedaan, en 85 duizend nieuwe hypotheek afgesloten.³⁵ Een aanzienlijk deel van deze hypotheektransacties komt echter niet voort uit een verhuizing maar uit het oversluiten van de hypotheek en/of de financiering van een verbouwing van de (huidige) woning.

Het afsluiten van een hypotheek is een onderdeel van het bovenliggende proces '*kopen van een huis*'. Het proces om een hypotheek af te sluiten dat dient te worden doorlopen door de consument is complex. Veel partijen zijn betrokken waarvoor verschillende informatie dient te worden verzameld vanuit meerdere bronnen en gedeeld naar meerdere partijen. Iedere partij heeft een eigen rol en toegevoegde waarde in dit proces. Op veel plekken in de keten wordt informatie ontvangen, verwerkt, extra informatie toegevoegd en gedeeld.

32 Sira (2017), Effecten van de Woningwet op regeldruk voor corporaties Onderzoek naar de administratieve lasten en nalevingskosten voor corporaties uit de Woningwet en de mogelijkheden deze te verminderen.

33 HDB via <https://www.hdn.nl/persbericht-in-2018-minder-hypotheekaanvragen-voor-aankoop-woning/>

34 Cijfers van IG&H.

35 CBS via <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/monitor-koopwoningmarkt>

In het proces van het oriënteren en kopen van een huis moet de klant een aantal malen een groot aantal (gewaarmerkte) gegevens aanleveren aan de mogelijke/toekomstige geldverstrekker. Vervolgens worden deze gegevens (deels) doorgestuurd aan de notaris voor het passeren van de hypothecaire lening.³⁶

Deze MKBA richt zich op een verhuisbeweging naar een koophuis waarbij er een nieuwe hypotheek wordt afgesloten door één koper. In een oriënterende fase is de gevraagde betrouwbaarheid van de gegevens lager dan in de fase waarin tot daadwerkelijk afsluiten van de hypothecaire lening overgegaan wordt (in geval van aankoop van een nieuwe woning, tegelijk met transport van het huis). Voor de scope van de MKBA beschouwen we het moment van daadwerkelijke aanvraag als het life event hypothecaire lening voor de aanschaf van een nieuwe woning. Vervolgens maken we een schatting voor het aantal maal dat de hypothecaire gegevens set moet worden aangeleverd door de burger/klant. Een persoon oriënteert zich meestal op een of meerdere websites van geldverstrekkers en vraagt daarna meestal bij een aantal geldleners een offerte voor een hypotheek aan. In het gehele proces van oriëntatie tot afsluiten van de hypothecaire geldlening wordt dus een aantal keer een deel of het geheel van de set van (gewaarmerkte) gegevens gevraagd aan de klant. We maken voor de effecten van regie op gegevens een schatting van dit aantal aanleveringen om de baten te kunnen inschatten.

3.4.2 Nulalternatief

In het proces van het oriënteren en kopen van een huis of bij een oriëntatie op een verbouwing of herfinanciering moet de klant een aantal malen een groot aantal (gewaarmerkte) gegevens aanleveren aan de mogelijke/toekomstige geldverstrekker. Gemiddeld dient een burger 10 documenten aan te leveren. Vervolgens worden deze gegevens (deels) doorgestuurd aan de notaris voor het passeren van de hypothecaire lening. De aan te leveren gegevens betreffen gegevens over het object (het huis, het onderpand voor de hypothecaire lening), persoonlijke gegevens van de persoon³⁷, gegevens over huidige hypothecaire leningen, over het inkomen en over schulden van de persoon.

De hypothecaire lening heeft de huidige woning of een aan te kopen woning als onderpand. Voor dit object moeten gegevens beschikbaar zijn in het hypothecaire proces. De persoon levert deze gegevens aan door het tonen van het taxatierapport, de ondertekende koopakte of koop- en aanneemovereenkomst (nieuwbouw). Op welke wijze dit taxatierapport tot stand komt valt buiten de scope van dit life event binnen deze MKBA.³⁸ Bij het WOZ-loket van de overheid kunnen personen voor individuele objecten de WOZ-waarde opvragen. Tenslotte is het energielabel van belang, inclusief geldigheidsperiode.³⁹

Over de persoon die een de hypothecaire lening wil afsluiten, zijn de volgende gegevens nodig uit publieke databronnen: persoonsgegevens, NAW en BSN wordt geregistreerd in de BRP. In het nulalternatief worden deze gegevens aangetoond door een (kopie) van het identiteitsbewijs. De BRP is niet toegankelijk voor private partijen; personen kunnen deze gegevens aantonen door bijvoorbeeld een paspoort te tonen of een uittreksel van de BRP te tonen.

36 Gegevensuitwisseling met andere partijen zoals de (aankoop of verkoop-)makelaar vallen buiten de scope van dit onderzoek.

37 Een hypothecaire lening wordt vaak door twee of meerdere personen afgesloten. Omwille van de eenvoud van de beschrijving beperken we het nulalternatief tot één aanvrager.

38 De taxateur en makelaar raadplegen bij het opstellen van deze documenten onder andere het kadastrale register, het WOZ-loket en het energielabel. In taxateur levert het taxatierapport digitaal aan via het platform van het Nederlands Woning Waarde Instituut (NWWI). Banken en andere hypotheekverstrekkers zijn hierop aangesloten. Het kadastrale beheert de kadastrale gegevens inclusief eigendomsrechten (BasisRegistratieKadaster) en de beschrijvende gegevens van het object in het Basisregistratie Adressen en Gegevens. Bij de aankoop van een woning is deze informatie meestal ook beschikbaar via de verkopende makelaar.

39 Deze is op te vragen voor een adres in Nederland op www.energielabel.nl

Gegevens over het inkomen van de persoon zijn in het nulalternatief beschikbaar op een recente loonstrook, de werkgeversverklaring (niet altijd verplicht), een recente belastingaangifte geeft zicht op het vermogen en schulden. En tenslotte moet een persoon die binnen 10 jaar de pensioenrechtelijke leeftijd bereikt vaak een pensioenoverzicht meenemen.⁴⁰ In het huidige proces vindt de informatie-uitwisseling veelal per post en mail plaats. De doorlooptijd van het verzamelen van de benodigde informatie uit separate bronnen door burger is naar indicatie 1 werkdag tot 4 weken.⁴¹

3.4.3 Projectalternatief

In het projectalternatief heeft de burger regie op gegevens. Hij kan alle benodigde informatie via een centraal punt (website of app) opvragen bij de bron(nen) en verzenden naar hypotheekaanbieder(s). Met regie op zijn/of haar gegevens is een burger gemakkelijk in staat enkel de gegevens te delen die nodig zijn (en niet meer).

Daarnaast heeft hij de mogelijkheid om de bronhouders toestemming te geven de juiste gegevens te leveren aan de hypotheekaanbieder (en evt. andere partijen) voor een bepaalde tijd en tegelijkertijd de informatiebehoevenden hiervan op de hoogte te brengen. De burger houdt ten alle tijde zicht op waar in de keten zijn gegevens zich bevinden.

De ontvangende partijen hebben de zekerheid dat de gegevens actueel en authentiek zijn. De burger heeft de zekerheid dat enkel de benodigde gegevens worden verstrekt.

NB: Op dit moment loopt er een aantal initiatieven die bijdragen aan regie op gegevens door de consument, die niet expliciet zijn opgenomen in het nulalternatief⁴². Zo maakt de Inkomensbepaling Loondienst het voor burgers in loondienst al mogelijk om hun inkomensgegevens digitaal aan te leveren (vanuit het UWV). Ook pensioengegevens kunnen digitaal opgehaald worden en doorgezet vanuit Mijn Pensioen Overzicht. Studieschuldgegevens kunnen ook door de consument zelf worden aangetoond na een vraag om inzage bij DUO. Er zijn verschillende bedrijven actief in de hypotheekmarkt die het afgaan van deze verschillende loketten door de burger bundelen op één centrale plek (app of site).

3.4.4 Activiteiten

Onderstaande activiteiten zijn benodigd voor het realiseren van regie op gegevens bij het life event het afsluiten van een hypothecaire lening:

- **Afsprakenstelsel:** Er zal een afsprakenstelsel nodig zijn waarbij standaarden worden afgesproken hoe de informatieoverdracht tussen aanbieders, persoon en afnemers verloopt. Private en publieke data aanbieders en afnemers kunnen hier vervolgens hun systemen en processen op afstemmen.
- **Proces van opvragen van broninformatie:** Het opvragen van gegevens bij een aanbieder wordt geautomatiseerd. De persoon kan, na zichzelf geïdentificeerd te hebben, zijn persoonlijke gegevens opvragen.
- **Proces van opvragen van hypotheek:** Ook het opvragen van de hypotheek bij de aanbieder wordt geautomatiseerd. De persoon kan, na zichzelf geïdentificeerd te hebben een aanvraag doen op basis van zijn gegevens en informatie over het object.
- **Aanpassing systemen en processen aanbieders:** De systemen en processen van de aanbieders dienen zodanig te worden aangepast dat het mogelijk is om geautomatiseerd gegevens op te vragen.

40 Beschikbaar op www.upo.nl.

41 Schatting op basis van informatie van Aegon en Consumentenbond.

42 Het nulalternatief is daarmee geen directe weergave van de huidige stand van de markt.

- **Aanpassing systemen en processen afnemers:** Systemen en processen van afnemers zodanig worden aangepast dat het mogelijk is om gegevens geautomatiseerd te ontvangen.
- **Publieke dienst opzetten** die regie houdt op alle publieke en private partijen, data valideert en watermerk toevoegt. Zero-Knowledge-Proof is een behoefte waar ook private partijen baat bij hebben zo blijkt uit de EffectenArena en Validatiesessie.

3.4.5 Kosten en investeerders

Op basis van de te ondernemen activiteiten zijn de volgende kostencomponenten te onderscheiden.

Tabel 3.14 Kosten life event afsluiten hypothecaire lening

Kosten	Investeerder	Aanname
Transactie – en authenticatie kosten applicatie	Gebruiker	De gebruikers van de digitale applicatie zijn verschillende partijen. Dit kunnen private informatie aanbieders zijn alsmede de burger, intermediairs en hypotheekverstrekkers
Aanpassen systemen en processen aanbieders	Overheid	Ontsluiten van data van diverse bronhouders waaronder UWV, Belastingdienst, BKR, RBD, MijnOverheid, DUO, MijnPensioen, Kadaster (via NWWI), KvK
Wetswijziging	Overheid	Aanpassing Woningwet
Afsprakenstelsel over dataset per domein	Gebruiker	Overheid wel verantwoordelijk, kosten vooral bij gebruikers
Inrichten afsprakenstelsel sector	Diverse private partijen	Taxonomie aanpassen en bredere groep informeren (samenwerking, proces en technisch)
Koppelvlak	Hypotheekverstrekkers en intermediairs	
Transactiekosten applicatie	Hypotheekverstrekker	Kosten per transactie en authenticatie
Aanpassen systemen en processen afnemers	Hypotheekverstrekker	Enmalig. Proces gericht op inlezen van gevalideerde brondata en deze vastleggen. Naar verwachting geen grote kosten.

Bron: Ecorys/PBLQ.

Uitwerking kosten

Voor de uitwerking van de kosten voor het life event afsluiten van een hypothecaire lening is een aantal kengetallen relevant:

Tabel 3.15 Kengetallen life event afsluiten hypotheek

Omschrijving kengetal	Getal
Aantal hypotheek aanbieders in Nederland	46
Aantal intermediaire kantoren in Nederland	4.200
Aantal hypotheek aanvragen 2018	388.723
Aantal hypotheek aan starters in 2018 (simpele adviezen)	91.000
Aantal woningverkoppen per jaar	225.000
Gemiddeld aantal keer inloggen hypotheekaanvraagproces	3,5
Aantal keer inloggen per jaar (= aantal transacties)	1.360.000

Bronnen: CBS, HDN, IGH, bewerking Ecorys/PBLQ

De activiteiten zoals beschreven leiden tot de volgende kosten:

Hypotheekaanbieders/intermediairs/HDN (persoonlijke omgeving)

De hypotheekaanbieders en intermediairs realiseren via het HDN-platform een persoonlijke omgeving met functionaliteit voor de kopers van een huis. Tevens realiseren zij de infrastructuur voor het koppelen van de aanbieder met de persoonlijke omgeving en de koppelingen tussen de afnemers en de persoonlijke omgeving.

Er is in dit life event een noodzaak voor een Zero-Knowledge Proof oplossing, mede gezien de privacy gevoeligheid van de benodigde gegevens. De kosten hiervan worden daarom geschat op circa 0,80 euro per transactie. In totaal komen de **kosten per transactie uit op 1,04 euro**.⁴³ Relevant voor deze MKBA is het aantal hypotheekaanvragen en woningverkoop per jaar.

De verschillende private partijen zullen tevens sectorafspraken moeten maken over onderlinge samenwerking, proces om gegevens uit te wisselen en het technisch mogelijk te maken. Aanpassen van de huidige HDN-taal, creëren van een koppelvlaak voor taxonomie per klant zijn voorbeelden van mogelijke technische aanpassingen. De kosten voor het in te richten afsprakenstelsel voor de sector liggen logischerwijs grotendeels bij HDN. Per persoonlijk dataontsluitingsbron moet HDN een mapping maken, aansluiten en onderhouden. Rekenregels moeten ook blijven kloppen. Zodra er nieuwe aanpassingen zijn, herhaalt die cyclus zich.

De benodigde systeem – en proces aanpassingen die hieruit voortvloeien voor private informatie aanbieders en gebruikers zijn eenmalig van aard en gericht op het uploaden van data in de applicatie en het ophalen en vastleggen van de gevalideerde brondata.

Overheid

De activiteiten die de overheidsorganisaties moeten uitvoeren leiden tot de volgende kosten:

- Aanpassen van de wetgeving. De inschatting van de kosten hiervoor wordt gedreven door het aantal uur dat beleidsmedewerkers hiermee bezig zijn en het gemiddelde uurtarief.
- Daarnaast maakt de overheid kosten om de bron systemen aan te passen zodat ze kunnen koppelen via een standaard koppeling⁴⁴ met (verschillende) persoonlijke omgevingen.
- De overheid heeft daarnaast de gezamenlijke verantwoordelijkheid met HDN om een afsprakenstelsel en gegevenswoordenboek te ontwikkelen en vast te stellen. Dit afsprakenstelsel bestaat uit een specifiek deel (life-event/sectorspecifiek) en een generiek deel. Inschatting van deze kosten is o.a. gebaseerd op de kosten voor het realiseren en beheren van MedMij-afsprakenstelsel.⁴⁵

Kwantificering kosten

Voor het bepalen van de kosten en baten is uitgegaan van een periode van 15 jaar. De toekomstige bedragen worden toegerekend naar huidige euro's met behulp van een discontovoet van 3%⁴⁶. Er is uitgegaan van een maximale adoptie van 80% in jaar 15. Hierbij is uitgegaan van het feit dat de maatschappij de komende 15 jaar geheel digitaal zal werken. Zo is het percentage niet-digivaardigen thans nog circa 15 tot 20%.

43 Deze oplossing is ook voor dit life event nadrukkelijk gebruikt als referentie om de kosten te bepalen, niet als de oplossing voor dit life event.

44 Er is nog geen technische oplossing bekend. Kan bijvoorbeeld via API.

45 In dit onderzoek hebben we bij ieder life event specifieke afsprakenstelsels gedefinieerd. Echter in de praktijk zullen er per domein (bijv. het domein gezondheidszorg en het domein wonen) afsprakenstelsels worden ontwikkeld en beheerd die life event overstijgend zijn.

46 SEO, Ecorys en van Zutphen (2018), Werkwijzer voor maatschappelijke kostenbatenanalyse van de digitale overheid

In de berekeningen is uitgegaan van een lineair groeipad tot een maximale adoptie van 80% na 15 jaar. In de praktijk zal de groei niet geleidelijk plaatsvinden, maar eerder in diverse tranches, waarbij de oplossingen voor de life events worden opgeschaald. Voor de berekening van de contante waarden in 2020 heeft dit een zeer gering effect op de uitkomsten.

De uitkomst van de berekeningen is weergegeven in de volgende tabel:

Tabel 3.16 Kosten life event afsluiten van een hypothecaire lening

Kosten	CW (mln. euro, 2020)	Eenmalig	Exploitatie jaar 1	Exploitatie jaar 15
Transactiekosten- applicatie (incl. authenticatie & zero-knowledge proof)	€6,7	€-	€76.000	€1.134.000
Afsprakenstelsel & gegevenswoordenboek	€1,3	€400.000	€80.000	€80.000
Aanpassingen systemen / processen afnemers	€-	€-	€-	€-
Kosten HDN & hypotheekpartijen	€8,0	€400.000	€156.000	€1.214.000
Ontsluiten informatie bestaande systemen ZBO's	€0,6	€600.000	€-	€-
Wetswijziging	€0,3	€300.000	€-	€-
Kosten overheid	€0,9	€900.000	€-	€-
Totaal kosten	€8,9		€156.000	€1.214.000

Bron: Ecorys/PBLQ.

De totale kosten zijn opgebouwd uit een aantal kostenposten. Voor deze kosten is de contante waarde in 2020 bepaald. De tabel biedt tevens inzicht in de eenmalige investeringen en de jaarlijkse kosten in de exploitatiefase. Aangezien deze (op basis van het groeipad) verschillen is de bandbreedte hiervan weergegeven in de vorm van een minimum (begin looptijd, jaar 1) en een maximum (einde tijdshorizon, jaar 15). De bepaling van de kosten wordt hieronder nader uitgelegd.

Voor het bepalen van de [transactiekosten](#) is gebruik gemaakt van het eerdergenoemde kengetal van 1,04 euro per transactie, vermenigvuldigd met de verwachte aantallen transacties per jaar. Deze aantallen lopen op naar circa 1,3 miljoen per jaar (op basis van 3 à 4 keer inloggen per hypotheekaanvraag). De totale transactiekosten zijn circa 6,7 miljoen euro (CW, 2020). Dit is inclusief een oplossing op basis van Zero-Knowledge-Proofing.

De kosten van het [afsprakenstelsel](#) zijn naar verwachting eenmalig circa 400 duizend euro. Jaarlijks zal er circa 80 duizend euro (20%) nodig zijn voor beheer. Deze kosten zijn overigens niet afhankelijk gesteld van het groeipad omdat het afsprakenstelsel er vanaf het begin volledig dient te zijn.

Afnemers moeten hun systemen aanpassen. De benodigde kosten per organisatie worden gemiddeld geschat op 5 duizend euro. In totaal gaat het om 13,5 miljoen euro (CW, 2020), verdeeld in de tijd voor de verschillende organisaties (groeipad). Voor het ontsluiten van de huidige systemen bij de ZBO's is circa 600 duizend euro nodig.

De aanpassingen van wetgeving kost de overheid naar verwachting circa 300 duizend euro. Dit is gebaseerd op ervaringen met wetgevingstrajecten van andere projecten in de digitale overheid.

In totaal komen de kosten uit op **37,8 miljoen euro (CW, 2020)**. Het merendeel van de kosten is ook voor dit life event voor het ontwikkelen en beheren van het platform en een afsprakenstelsel. Deze kosten worden gemaakt door de partijen in het HDN-platform. Het is ook hier niet duidelijk of en aan wie deze kosten worden doorbelast.

3.4.6 Baten en incasseerders

In het bestudeerde materiaal, de EffectenArena en de interviews, zijn de volgende baten en incasseerders genoemd.

Tabel 3.17 Baten life event afsluiten hypothecaire lening

Baat	Incasseerder	Toelichting
Regie op gegevens ligt bij burger	Burger	
Efficiencywinst in hypotheekproces	Burger + intermediair + hypotheekverstrekker + notaris	Het wordt met regie op gegevens gemakkelijker voor de burger om de benodigde informatie uit verschillende bronnen bij de hypotheekverstrekker te krijgen. De hypotheekverstrekker hoeft op haar beurt minder effort te steken in het aansporen van de burger, en het controleren van de authenticiteit van aangeleverde informatie.
Lagere kosten hypotheek	Burger	Lagere uitvoeringskosten voor de intermediaire adviseur en daardoor lagere totale advieskosten voor de woonconsument. De economische redenering is dat efficiencywinst bij de hypotheekaanbieder wordt doorberekend aan de klant gezien de aanwezige concurrentie. Tevens kan regie op gegevens er voor zorgen dat burgers minder (vaak) gebruik hoeven te maken van tussenpersonen voor bemiddeling.
Minder marktbelemmeringen	Burger + hypotheekverstrekker + maatschappij	Met regie op gegevens kan een burger gemakkelijker een hypotheek aanvragen. In de toekomst kunnen simpele hypotheekaanvragen (91.000 p/jaar) naar verwachting automatisch digitaal. De toetredingsdrempel wordt hiermee verlaagd. Het hypotheekproduct wordt hiermee beter bereikbaar voor burgers.
Hypotheek wordt toegewezen op basis van actuele informatie > betere afweging vanuit verstrekker > minder onverantwoorde hypotheeken	Burger + hypotheekverstrekker + maatschappij	Met regie op gegevens kunnen gegevens gemakkelijker worden opgevraagd bij de bron en beschikbaar gesteld aan de hypotheekaanbieder. Dit proces gaat sneller en veiliger. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat gegevens hiermee actueler zijn. Dit geldt niet voor alle informatie.
Er kan eerder zekerheid geboden worden aan de consument.	Burger	Door te rekenen en accepteren op basis van gevalideerde gegevens kan er veel eerder zekerheid geboden worden aan de consument

Bron: Ecorys/PBLQ.

Uitwerking baten

Uit de interviews en bestudeerde theoretische documentatie hebben wij vooral kwalitatieve effecten kunnen destilleren. Een aantal van de geïdentificeerde baten kunnen echter gekwantificeerd worden.

Allereerst zien wij dat proceswinst valt te behalen bij de burger op veiligheid, snelheid, betrouwbaarheid en gemak. Regie op gegevens leidt tot substantieel verminderde administratieve lasten en meer ontzorging van de burger tijdens het hypotheek aanvraagproces.

Ook private partijen hebben baat bij het eerder en eenmalig ontvangen van gevalideerde brondata. De verminderde papieren en handmatige administratie zorgt voor lagere uitvoeringskosten voor de intermediaire adviseur (bemiddeling) en daardoor lagere totale hypotheekadvieskosten voor de woonconsument. Tijdens het hypotheekadviesgesprek kan het te lenen bedrag al vast worden gesteld op basis van de digitale inkomensbepaling loondienst (UWV).⁴⁷ Op die manier is er relatief meer gelegenheid voor het inhoudelijke gesprek over de te nemen koop-/ verkoopbeslissing.⁴⁸ Naar verwachting zal de goedkeuring van de hypothecaire lening eerder in het proces plaatsvinden. De hypotheek wordt toegewezen op basis van actuele informatie, leidend tot een betere afweging vanuit de verstrekker, resulterend in minder onverantwoorde hypotheekleningen. Wanneer de gevalideerde brondata rechtstreeks van bijvoorbeeld het UWV komen hoeven de werkgeversverklaring en het loonstrookje niet meer separaat opgevraagd te worden. Dit scheelt 4 à 5 dagen in het hele hypotheek aanvraagproces.

Dit resulteert tevens in tijdswinst voor de burger (deze moet nu gemiddeld 2 à 3 keer terug naar de werkgever voor de juiste werkgeversverklaring/loonstrook), werkgever en bank (tijdsbesparing in controle toets inkomen; en indicatoren die fraude gevoelig zijn, zijn met regie op gegevens er uit gefilterd).⁴⁹ De al gevalideerde gegevens worden doelgericht en veiliger uit separate bronnen aangeleverd, wat resulteert in afnemend controlewerk, minder dubbele uitvragen van informatie en dus goedkoper proces voor de hypotheekverstrekker. De notaris wordt eerder in het proces actief en krijgt eerder toegang tot separate gekwalificeerde gegevens, wat resulteert in afname van aantal spoedzaken en minder fouten. In de toekomst kunnen simpele hypotheekaanvragen (91 duizend per jaar) digitaal plaatsvinden. Complexere aanvragen zullen nog wel maatwerk blijven vereisen.

Kwantificering baten

Gelijk aan de kosten, zijn de baten tevens in de tijd uitgezet volgens het genoemde groeipad. Dat levert het volgende beeld op:

Tabel 3.18 Baten life event afsluiten van een hypothecaire lening

Baten - kwalitatief				
Burger heeft regie op zijn gegevens > toename zelfbeschikking				Kwalitatief
Minder marktbelemmeringen burger				
Minder onverantwoorde hypotheekleningen				
Minder fouten bij private partijen				
Gelijkwaardigheid in de woningmarkt				
Baten	CW (mln. euro, 2020)		Exploitatie jaar 1	Exploitatie jaar 15
Tijdsbesparing bij burgers	€111	€-	€1.240.000	€18.660.000
Tijdsbesparing bij hypotheekverstrekkers	€29	€-	€330.000	€4.970.000
Tijdsbesparing bij intermediairs	€87	€-	€970.000	€14.620.000
Totaal baten	€226,8		€2.540.000	€38.250.000
Saldo kosten en baten	€217,9		€2.384.000	€37.036.000

Bron: Ecorys/PBLQ.

47 Validatiegesprek HDN.

48 Haalbaarheidsstudie Grip op je Wooncarrière. Door meer transparantie en zekerheid.

49 Validatiegesprek HDN.

Naast de al eerder beschreven kwalitatieve baten, zijn er **tijdsbesparingen** te verwachten bij de **burger**. Er is in het proces een tijdsbesparing mogelijk van 4 tot 8 uur. Er is conservatief gerekend met 4 uur, conform de werkwijzer⁵⁰. Hierbij is gerekend met het groeipad naar maximaal 80% van de bijna 390.000 hypotheekaanvragen na 15 jaar (ca. 310.000). De besparingen op het verzamelen en de mindere bezichtigingen lopen beide op tot ruim 18 miljoen euro per jaar in de toekomst op basis van het groeipad. Dit levert in totaal een tijdwinst op van 111 miljoen euro (CW, 2020), op basis van een waardering van tijd van 15 euro per uur.

Ook de hypotheekverstrekkers, intermediairs hebben efficiencywinst in de vorm van tijdsbesparing in hun processen. Hierbij is gerekend met een tijdwinst van 2 uur bij simpele aanvragen (ca 90.000) en 4 uur voor complexe aanvragen (ca. 135.000). Er is rekening gehouden met de marktaandelen van 25% voor hypotheekverstrekkers en 75% voor intermediairs bij het bepalen van de maximale aantallen (80%). De in geld uitgedrukt tijdwinst kan oplopen tot bijna 20 miljoen per jaar gezamenlijk (4,9 miljoen plus 14,6 miljoen), uitgaande van een gemiddeld uurtarief van 45 euro van een administratief medewerker.

In totaal zijn de baten **247,5 miljoen**, uitgedrukt in euro's van 2020. Indien de kosten en baten van de verschillende partijen tegen elkaar worden gezet, blijkt dat alle partijen per saldo profiteren:

Tabel 3.19 Saldo kosten en baten life event afsluiten van een hypothecaire lening

Saldo kosten en baten	CW (mln. euro, 2020)
Saldo kosten en baten burgers	€110,6
Saldo kosten en baten hypotheekverstrekkers & intermediairs	€108,1
Saldo kosten en baten overheden	€-0,9
Saldo kosten en baten	€217,9

Bron: Ecorys/PBLQ.

Alleen de overheid heeft nu een negatief saldo, omdat zij moeten investeren in de wetgeving en hun systemen moeten aanpassen. De burger en de markt van hypotheekverstrekkers en intermediairs⁵¹ profiteren echter fors.

3.4.7 Conclusie

Regie op gegevens bij het afsluiten van een hypothecaire lening, betekent dat de burger alle benodigde informatie via een centraal punt kan opvragen bij de bron en verzenden naar de hypotheek-aanbieder. Zo is een burger gemakkelijk in staat enkel de gegevens te delen die nodig zijn. Daarnaast is er de mogelijkheid om de bronhouders toestemming te geven de juiste gegevens te leveren aan de hypotheekaanbieder voor een bepaalde tijd en tegelijkertijd de informatie-behoevenden hiervan op de hoogte te brengen. De burger houdt zo ten alle tijde zicht op waar in de keten zijn gegevens zich bevinden. De ontvangende partijen hebben de zekerheid dat de gegevens actueel en authentiek zijn. De burger heeft de zekerheid dat enkel de benodigde gegevens worden verstrekt.

Het wordt met regie op gegevens gemakkelijker voor de burger om de benodigde informatie uit verschillende bronnen bij de hypotheekverstrekker te krijgen. De hypotheekverstrekker hoeft minder effort te steken in het aansporen van de burger, en het controleren van de authenticiteit van aangeleverde informatie. Dit leidt tot lagere uitvoeringskosten voor de intermediaire adviseur en

50 Hierbij ook rekening houdend dat er op dit moment een aantal initiatieven loopt die al bijdragen aan regie op gegevens door de consument (zie 4.3.3).

51 Er kan geen apart saldo voor hypotheekverstrekkers en saldo voor intermediairs worden bepaald, omdat de kosten aan HDN worden toebedeeld.

daardoor lagere totale advieskosten voor de woonconsument. Ook kan een burger gemakkelijker een hypotheek aanvragen. In de toekomst kunnen simpele hypotheekaanvragen naar verwachting automatisch digitaal. De toetredingsdrempel wordt hiermee verlaagd. Het hypotheekproduct wordt hiermee beter bereikbaar en sneller beschikbaar (door een kortere doorlooptijd). De benodigde investeringen (inclusief beheer) bedragen in totaal bijna 8 miljoen euro. De baten zijn over de gehele periode van 15 jaar ruim 220 miljoen euro, ongeveer gelijk verdeeld tussen de burgers en de hypotheekverstrekkers. Hiermee worden de kosten ook voor dit life event ruim goedgemaakt.

Het inzicht in het saldo van kosten en baten biedt eveneens een eerste houvast voor het bepalen van de doorbelasting van de kosten. Wederom kan er vanuit dit life event betalingsbereidheid van de burger voor de oplossing worden verwacht gezien het positieve saldo van kosten en baten. Tevens is het saldo van kosten en baten positief voor hypotheekverstrekkers en intermediairs waardoor het te verwachten is dat er draagvlak onder hen is dit door te voeren.

4 Randvoorwaarden voor succes

4.1 Inleiding

Er is in deze MKBA onderzoek gedaan naar de kosten en baten van drie life events. Dat is onvoldoende basis om door generalisatie van de uitkomsten uitspraken te doen over kosten en baten die op landelijk niveau verwacht mogen worden. Wel kunnen in algemene termen randvoorwaarden worden benoemd die het tempo bepalen waarin regie op gegevens zich kan ontwikkelen. Die worden in dit hoofdstuk gepresenteerd.

4.2 Randvoorwaarden voor succes

Uit deze MKBA wordt duidelijk dat regie op gegevens, in de zin van het delen van gewaarmerkte gegevens in de informatiemaatschappij, een hele fundamentele ontwikkeling is die grote impact kan gaan hebben op de hele samenleving. In het wetenschappelijk domein zou gesproken worden van een paradigma shift. De voorbeelden van de life events laten zien dat er grote kwantitatieve maar ook kwalitatieve baten te behalen zijn. Regie op gegevens heeft ingrijpende impact voor de betrokken persoon in diverse rollen (burger, gebruiker van publieke en private dienstverlening, consument) maar ook voor publieke en private dienstverleners en voor de overheid in haar rol als regulator.

De ontwikkeling kan snel gaan wanneer aan drie randvoorwaarden is voldaan:

- De benodigde technische voorzieningen zijn beschikbaar: Naar verwachting zal de PDM infrastructuur snel beschikbaar komen op de markt.
- Er zijn voldoende life events die volgens de principes van regie op gegevens heringericht kunnen worden.
- Er is een kader met wet- en regelgeving, afspraken die ook zijn geïmplementeerd en waar toezicht op wordt gehouden.

4.2.1 Technische voorzieningen

De benodigde technische voorzieningen (de PDM-infrastructuur) komen naar verwachting snel beschikbaar op de markt. De komende tien jaar zal de functionaliteit die nodig is voor het delen van gegevens in de informatiemaatschappij naar verwachting beschikbaar komen als standaard internet functionaliteit. Deze verwachting is gebaseerd op huidige ontwikkelingen in het licht van de wijze waarop het internet is ontstaan. Enkele relatief eenvoudige standaarden waren daarbij cruciaal: het TCP/IP-protocol dat IP adressen standaardiseert en de HTTP standaard die de basis vormt voor het World Wide Web. SSL en de TLS-certificaten garanderen de beveiliging van de verbinding, waardoor verzekerd is dat alle gegevens die tussen de webserver en browser worden verstuurd, geheim blijven voor buitenstaanders en niet gestolen kunnen worden.

De standaarden worden beheerd door het World Wide Web Consortium (W3C), een internationale gemeenschap waarin bedrijven, wetenschap en overheden samenwerken. Vele aanvullende standaarden, waaronder de ETSI-standaarden een belangrijke plaats innemen, zijn inmiddels beschikbaar voor alle lagen van het 'OSI model'. Samen leiden die tot de gebruiksfunctie die we nu kennen.

Relevant voor regie op gegevens is de standaard 'verifiable credentials datamodel 1.0' die de vaststellingsprocedure inmiddels vrijwel geheel heeft doorlopen. Tevens is een project gestart dat over twee jaar een standaard voor 'Decentralised identification (DID) op moet leveren. De beschikbaarheid van een W3C standaard biedt de markt de gelegenheid producten te ontwikkelen die aan de standaard voldoen en de verwachting van meerdere van onze gesprekspartners is dat in internationaal verband op grote schaal producten beschikbaar zullen komen. Een voorbeeld van een eerste ontwikkeling in Nederland die op de nieuwe standaard gebaseerd is, vormt het project 'Verstrekken bewijs inschrijving BRP' dat in vijf gemeenten wordt uitgevoerd. Ook de IRMA app⁵² van de Privacy by Design foundation vormt een voorbeeld van een infrastructurele regie op gegevensvoorziening in ontwikkeling die op de W3C principes is gebaseerd.

De consequentie van deze ontwikkelingen is dat er geen noodzaak meer is voor de overheid om zelf technische voorzieningen zoals een PDM of een toestemmingsvoorziening te laten ontwikkelen om regie op gegevens mogelijk te maken. De kosten voor het gebruik zullen naar verwachting onderdeel gaan uitmaken van het tarief voor het gebruik van de PDM-infrastructuur. De randvoorwaarde dat de benodigde technische voorzieningen beschikbaar komen zal naar verwachting worden ingevuld door de markt.

4.2.2 Voldoende life events

In de MKBA zijn drie life events onderzocht. Het aantal life events in de informatiemaatschappij loopt in de honderden. Domeinen waar veel publiek – private interactie plaatsvindt zoals de zorg en het onderwijs, en het private domein waar gegevens van de overheid veel toegevoegde waarde hebben bieden legio voorbeelden. Denk bijvoorbeeld aan aangifte doen van een geboorte, de status van achttienjarige bereiken, een start up opzetten, smart mobility, grip krijgen op je schulden, een persoonsgebonden budget beheren, een huwelijk voorbereiden, keuzes maken over je pensioenvoorziening, een stage overeenkomst sluiten met een bedrijf, etc. Er zijn tientallen situaties in de zorg waar de zorgprocessen opnieuw ingericht kunnen worden op basis van het afsprakenstelsel MedMij. Situaties die zich lenen voor het gebruik van 'verifiable credentials' zijn er te over.

4.2.3 Een werkend 'institutioneel kader voor vertrouwens' met regels, afspraken, procedures en toezicht

Regie op gegevens gaat uit van een ecosysteem waarin partijen met verschillende rollen samenwerken. Dat ecosysteem moet voor de deelnemende partijen een vertrouwde omgeving vormen op grond van regels en afspraken die gelden, principes die worden toegepast, procedures die ertoe leiden dat alleen partijen die zich aan de regels houden worden toegelaten tot het ecosysteem en toezicht en handhaving als sluitstuk. Zoals in hoofdstuk 2 toegelicht bestaat het institutioneel kader waarin dat geregeld wordt in de fysieke wereld al en is het daar zo vanzelfsprekend dat het nauwelijks nog als zodanig wordt herkend. Voor de digitale wereld is het maar deels beschikbaar.

Eén voorbeeld om deze abstracte formuleringen concreet te maken. In de interviews is aangegeven dat belangrijke (wettelijke) normen beschikbaar zijn, zoals de AVG en de eIDAS verordening. De AVG normeert bijvoorbeeld hoe afnemers persoonsgegevens mogen verwerken. De norm moet per life event concreet gemaakt worden: wat is de grondslag voor de gegevensverwerking door de afnemer, welke gegevens zijn noodzakelijk, wat is een passend beveiligingsniveau, is de afnemer voldoende transparant over het gebruik dat hij van de gegevens gaat maken? De concrete uitwerking wordt vertaald naar afspraken in het afsprakenstelsel.

52 I reveal my attributes

Als de afspraken gemaakt zijn moeten ze worden geïmplementeerd. Wanneer de eis aan de beveiliging zou zijn dat aan een bepaalde NEN-norm moet worden voldaan, dienen organisaties hun processen zo in te richten dat ze aan de norm voldoen en dienen ze gecertificeerd te worden. Een eis aan de leveranciers van de PDM's kan bijvoorbeeld zijn dat ze bepaalde continuïteitsgaranties moeten geven en dat ze aan kunnen tonen dat ze inter-operabel zijn.

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) houdt toezicht op de naleving van de AVG. De intensiteit waarmee dat gebeurt hangt mede af van de financiële middelen die de AP voor haar taakuitvoering ter beschikking worden gesteld. Om tot een werkelijk vertrouwd ecosysteem te komen kan het nodig zijn het toezicht door de AP te intensiveren.

Het voorbeeld illustreert wat bedoeld wordt met een institutioneel kader voor vertrouwen. Wij gaan er in deze MKBA van uit dat een dergelijk kader een essentiële randvoorwaarde is om aanbieders van gegevens het vertrouwen te geven dat hun gegevens niet misbruikt worden, personen die een PDM gebruiken duidelijkheid en bescherming te bieden, om het hele ecosysteem als een vertrouwde omgeving te laten functioneren. Partijen in het ecosysteem kunnen daar veel aan bijdragen en het is essentieel voor het goed functioneren van het kader dat ze nauw bij de ontwikkeling worden betrokken. Een actieve rol van de overheid die een wettelijk kader schept kan veel betekenen om tot het benodigde institutioneel kader voor vertrouwen te komen.

4.2.4 Acceptabele kosten.

Voor de life events zijn schattingen gemaakt van de kosten die gemaakt moeten worden om regie op gegevens in te voeren. Wanneer die kosten in toekomst sterk stijgen belemmert dat het succes van regie op gegevens, wanneer ze dalen is dat bevorderlijk voor het succes. Op basis van het beeld dat voor de life events is opgebouwd komen wij tot de volgende prijs verlagende en prijsverhogende factoren.

Prijsverlaging door marktontwikkelingen

Eerder is geschetst dat de markt zich naar verwachting snel zal ontwikkelen. Wij verwachten daar een prijs verlagend effect van.

Een prijsverhogend effect door de invoering van scherpere eisen en nieuwe functionaliteit

Onder deze noemer zijn een aantal prijsverhogende effecten te verwachten.

Ten eerste de ontwikkelkosten voor het uitwerken van de toetsingskaders die nodig zijn. Er is al een aantal kaders die een deel van de eisen afdekken, denk aan de AVG en de eIDAS verordening. Die dekken echter niet alle eisen die binnen het ecosysteem gesteld moeten worden en vragen nader invulling en toepassing voor regie op gegevens. Toelatingseisen aan afnemers die toetreden tot het afsprakenstelsel zijn bijvoorbeeld nog niet volledig beschikbaar.

Ten tweede ontstaan er kosten voor partijen (afnemers, leveranciers, de overheid) om te voldoen aan certificeringsverplichtingen en toezicht te houden. Meerdere respondenten denken voor het toezicht aan een gespecialiseerde toezicht instelling, vergelijkbaar met de Autoriteit Consument en Markt (ACM) die toezicht houdt op bedrijven en consumentenbelangen beschermt. Een alternatief is verzwaaring van de toezichtstaken van bestaande instellingen zoals de ACM of de Autoriteit Persoonsgegevens. Daardoor nemen de kosten voor toezicht en handhaving door de overheid toe.

Een volgend prijsverhogend effect kan ontstaan doordat de eisen aan de PDM concreet ingevuld of verzwaard worden. Voorbeelden zijn het voorschrijven van een elektronische handtekening als minimumeis voor de invulling van het verlenen van toestemming of het op grote schaal gaan toepassen van Zero-Knowledge-Proof. In de onderzochte life events is al te zien dat het toepassen van ZKP tot extra kosten leidt, maar ook baten door een betere bescherming van de persoonsgegevens.

Kosten voor het ontwikkelen en beheren van afsprakenstelsels

Het ontwikkelen van afsprakenstelsels is momenteel volop gaande. Zoals in hoofdstuk 2 is toegelicht wordt per life event nu onderzocht welke afspraken en kaders nodig zijn, zodat het life event met regie op gegevens ingericht kan worden. Tevens worden ervaringen opgedaan die nuttig zijn om te komen tot afsprakenstelsels per domein. MedMij in de zorg is een afsprakenstelsel dat nu wordt ingevoerd, in andere domeinen dienen nog afsprakenstelsels ontwikkeld te worden. Het Kader gaat generieke onderdelen bevatten die voor alle afsprakenstelsels van toepassing zijn. Naar verwachting zal een verankering in wetgeving nodig zijn, in de Kamerbrief over regie op gegevens is aangekondigd dat daarin zal worden voorzien. Ook de wetgeving van aanbieders en afnemers van gegevens binnen de overheid zal op onderdelen aanpassing behoeven.

De ontwikkelkosten voor het maken van afspraken per nieuw life event zullen in principe door de deelnemende partijen samen opgebracht kunnen worden. Omdat ieder life event eigen specifieke kenmerken heeft zal het maken van afspraken per life event altijd nodig blijven. Wel zullen de kosten dalen wanneer er al een overkoepelend afsprakenstelsel voor het betreffende domein bestaat.

Om de ontwikkeling van nieuwe life events op gang te brengen of te versnellen zijn stimuleringsbijdragen van de overheid denkbaar. In de interviews is een revolverend fonds, waaruit stimuleringsbijdragen betaald worden die na verloop van tijd ook weer worden teruggestort in het fonds, als kansrijke suggestie aangedragen. Hiermee kan worden aangesloten bij financieringsbehoeften van de bestaande organisaties, zoals die bijvoorbeeld in de drie cases al actief zijn.

De kosten van het aanpassen van wetgeving en het opstellen van nieuwe wetgeving zijn voor rekening van de overheid. Het ligt o.i. voor de hand om ook de kosten voor het opstellen van afsprakenstelsels door de overheid te laten dragen. Het voorbeeld van MedMij leert dat die kosten, weliswaar voor met afstand het grootste domein dat er is, substantieel kunnen zijn (ruim 9 miljoen euro per jaar gedurende meerdere jaren). Voor het draagvlak van de regels die gaan gelden is het van veel belang dat alle partijen bij het opstellen van de afsprakenstelsels betrokken worden.

Een afsprakenstelsel moet bestuurd en onderhouden worden, daar zijn structurele middelen voor nodig. Een vuistregel leert dat 10 tot 20% van het ontwikkelbudget een redelijke indicatie is voor het benodigde structurele beheerbudget. De markt kan hierin een belangrijke rol nemen

Wat zegt dit over acceptabele kosten?

We lopen de kostenposten na:

- De marktontwikkelingen leiden tot lagere kosten voor de technische voorzieningen. Ook nieuwe functionaliteit zal de komende jaren naar verwachting goedkoper worden.
- Dat leveranciers moeten voldoen aan scherpere eisen, bijvoorbeeld om aan de AVG en eIDAS te voldoen, is een bekend fenomeen in de wereld van identificatie en authenticatie, daar leidt het niet tot dramatische prijsverhogingen.

- Ontwikkelkosten om nieuwe life events volgens de principes van regie op gegevens opnieuw in te richten zullen onder het nulalternatief kunnen vallen voor zover er al bestaande projecten en programma's zijn waar regie op gegevens in wordt geïncorporeerd.⁵³ Een revolverend fonds, waar bestaande organisaties voor financiering gebruik van kunnen maken, kan voorkomen dat er hoge stimuleringsbijdragen van de overheid nodig zijn.
- Regie op gegevens is een belangrijke, omvangrijke nieuwe ontwikkeling die vraagt om een institutioneel vertrouwenskader waar de overheid een belangrijke rol in heeft. Om als aanbieder van gegevens of als afnemer in een regie op gegevens ecosysteem te gaan participeren zal in voorkomende gevallen aanpassing van wetgeving of het opstellen van nieuwe wetgeving nodig zijn. Dat brengt kosten met zich mee, maar gezien de baten die er ook voor overheidspartijen met regie op gegevens gegenereerd kunnen worden lijken ook deze kosten goed verdedigbaar. Dat er wetgeving nodig is heeft de overheid al onderkend, gelet op de passage daarover in de brief over regie op gegevens.

De conclusie van deze korte beschouwing over de randvoorwaarden voor succes die in ons onderzoek naar voren zijn gekomen is, dat het tempo waarin regie op gegevens zich gaat ontwikkelen in belangrijke mate bepaald wordt door het tempo waarin de overheid invulling kan geven aan haar rol om een werkend institutioneel kader voor vertrouwen tot stand te brengen en nieuwe wetgeving tot stand te brengen of bestaande wetten aan te passen. Wetgevingsprocessen nemen veel doorlooptijd, zowel in de beleidsvoorbereiding als in de behandeling door het parlement.

53 Dit kan in de vorm van een open data-ecosysteem waarbij voor ieder nieuw life event gebruik gemaakt kan worden van bouwstenen en daaraan extra benodigde bouwstenen toe worden gevoegd. Hierdoor zullen additionele kosten bij ieder nieuw life naar verwachting dalen.

5 Conclusies

Het onderzoek naar de kosten en baten van drie life events is onvoldoende basis om door generalisatie van de uitkomsten uitspraken te doen over kosten en baten die op landelijk niveau verwacht mogen worden. Dit was bij aanvang van het onderzoek verwacht, en is ook uitgekomen.

Wel is er inzicht geboden in de verhouding tussen de kosten en baten en bovendien waar de kosten en baten terechtkomen. Tevens hebben we randvoorwaarden benoemd die het tempo bepalen waarin Regie op Gegevens zich kan ontwikkelen.

Kosten en baten life events

De belangrijkste conclusies van de analyse van de kosten en baten van de life events zijn:

- De kosten van de ontwikkeling en beheer van de benodigde 'ecosysteem' zijn sterk afhankelijk van de wens/noodzaak om een Zero-Knowledge-Proof (ZKP) oplossing mee te nemen;
- Zero Knowledge Proof is een techniek waarmee de verzender kan aantonen dat aan alle eisen voor een valide transactie is voldaan, zonder informatie te geven over de transactie zelf. Op deze manier kunnen gevalideerde transacties worden uitgevoerd zonder dat de details van de transactie aan iemand bekend gemaakt worden;
- Uitgangspunt is dat alleen voor het life event Overlijden naaste geen ZKP nodig is. De reden hiervoor kan liggen in het beperkte aantal gegevens dat gedeeld wordt met een afnemer bij een overlijden (naam, geboortedatum of postcode huisnummer en akte nummer van het akte van overlijden) of omdat de gegevens van overleden personen geen persoonsgegevens zijn volgens de AVG. Voor de andere twee life events is wel uitgegaan van de noodzaak van een ZKP.
- De belangrijkste baten van de life events zijn kwalitatief van aard en hebben betrekking op diverse partijen in de maatschappij.
- De maatschappij profiteert in de vorm van:
 - Burgers hebben grip en zicht op zijn persoonlijke gegevens bij de overheid
 - Verbeterde (en nieuwe vormen van) dienstverlening, door het makkelijk digitaal combineren van gevalideerde gegevens, uit verschillende bronnen
 - Tijdsbesparing en minder stress/irritatie bij burgers
 - Lager risico op fraude
 - Efficiencywinst bij marktpartijen en overheden
 - Duidelijkheid over gegevens
 - Risico op (woon)fraude neemt af
 - Minder onrechtmatigheid
 - Minder marktbelemmeringen
- De drie life events laten zien dat de te kwantificeren baten de kosten fors overstijgen:
 - **Overlijden naaste**: de baten ter hoogte van ruim 65 miljoen euro over een periode van 15 jaar, wegens op tegen de kosten van bijna 5 miljoen euro over dezelfde periode (contante waarden, 2020). Hierbij is er van uitgegaan dat er geen Zero-Knowledge-Proof oplossing nodig is. De kosten nemen met circa 10 miljoen euro toe, indien dit wel noodzakelijk is;
 - **Sociale huurwoning**: tegenover de benodigde investeringen van in totaal 15 miljoen euro over een periode van 15 jaar staan baten van ruim 64 miljoen euro (contante waarden, 2020). Een relatief groot deel van de baten komt door de besparing bij de burgers. De kosten overstijgen licht de baten voor woningcorporaties. Overigens kunnen de baten voor de corporaties nog wel verder toenemen, indien de accountants hun efficiencywinst doorberekenen in lagere tarieven.

- **Afsluiten hypothecaire lening:** de benodigde investeringen (inclusief beheer) bedragen in totaal bijna 8 miljoen euro. De baten zijn over de gehele periode van 15 jaar ruim 220 miljoen euro (contante waarden, 2020), ongeveer gelijk verdeeld tussen de burgers en de hypotheekverstrekkers. Hiermee worden de kosten ook voor dit life event ruim goedgemaakt.
- Er is vooral efficiencywinst te behalen voor de burger, maar zeker ook voor de betrokken private en overheidspartijen in het ecosysteem;
- Alleen de overheid heeft nu een negatief saldo, omdat zij moeten investeren in de wetgeving en hun systemen moeten aanpassen. Hier staan echter beter functionerende systemen tegenover met een belangrijke maatschappelijke waarde;
- Het inzicht in het saldo van kosten en baten biedt eveneens een eerste houvast voor het bepalen van de doorbelasting van de kosten. Vanuit de onderzochte life events kan een mate van betalingsbereidheid van de burger voor de oplossing worden verwacht. Maar ook de private partijen profiteren voldoende om (mee) te betalen.
- Overlijden van een naaste is, van de drie onderzochte life events, een afwijkend life event vanwege het feit dat het openbaar gegeven van het overlijden en geen wettelijke basis vormt voor een handelingsbevoegde (daarom ook wel vertegenwoordiger genoemd). Het life event overlijden van een naaste is een goed voorbeeld hoe regie op gegevens kan ontzorgen voor de burger gedurende 'moeilijke' tijden.

Randvoorwaarden

De ontwikkeling van regie op gegevens kan snel gaan wanneer aan drie randvoorwaarden is voldaan:

- De benodigde technische voorzieningen zijn beschikbaar: naar verwachting zullen apps voor consumenten snel beschikbaar komen op de markt.
- Er zijn voldoende life events die volgens de principes van regie op gegevens heringericht kunnen worden;
- Er is een kader met wet- en regelgeving, afspraken die ook zijn geïmplementeerd en waar toezicht op wordt gehouden.

Wij concluderen dat (deels) aan deze randvoorwaarden voldaan kan worden. Immers:

- De marktontwikkelingen leiden ertoe dat de benodigde technische voorzieningen beschikbaar komen, er zijn geen inspanningen van de overheid nodig om daar zelf in te voorzien. De kosten die marktpartijen in rekening brengen zullen naar verwachting dalen. Voldoen aan eisen kennen we uit de wereld van identificatie en authenticatie, daar leidt het niet tot dramatische prijsverhogingen;
- Het zeer beperkte onderzoek naar de beschikbaarheid van life events die zich lenen om volgens de principes van regie op gegevens heringericht te worden levert voldoende voorbeelden op om ervan uit te gaan dat aan deze randvoorwaarde kan worden voldaan.

Ten slotte:

- Ontwikkelkosten, om nieuwe life events volgens de principes van regie op gegevens opnieuw in te richten, zullen onder het nulalternatief kunnen vallen, voor zover er al bestaande projecten en programma's zijn waar regie op gegevens in wordt geïncorporeerd. Door marktpartijen is de suggestie gedaan om een revolverend fonds in het leven te roepen dat aansluit bij de financieringsbehoefte van bestaande organisaties. Zo'n fonds kan voorkomen dat er hoge stimuleringsbijdragen van de overheid nodig zijn;
- Regie op gegevens is een belangrijke, omvangrijke nieuwe ontwikkeling die om een actieve rol van de overheid vraagt om het benodigde institutioneel kader voor vertrouwen tot stand te laten komen. De doorlooptijd die nodig is voor beleidsvorming en wetgeving is waarschijnlijk een belangrijke factor voor het tempo waarin regie op gegevens zich de komende jaren zal ontwikkelen.

Bijlagen

Bijlage 1: overzicht geconsulteerde organisaties

Onderstaande organisaties zijn betrokken tijdens het onderzoek middels deelname aan de EffectenArena, diepte-interview en/of validatiesessie.

#	Geconsulteerde organisaties
1	AEDES
2	ANVA
3	APG
4	Belastingdienst
5	Cleverbase
6	De Volksbank
7	Deloitte
8	Digi.me
9	Digitale Nazorg
10	Hooghiemstra & partners
11	Hypotheek Data Netwerk: HDN
12	Kadaster
13	KNB
14	KPN
15	Logius
16	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties - Directie Informatiesamenleving en Overheid (DIO)
17	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties - directie woningmarkt
18	Nationale Hypotheek Garantie (NHG)
19	Rijksdienst voor Identiteitsgegevens
20	Schluss
21	Sociale Verhuurders Haaglanden
22	Stater
23	Van Schieveen Taxaties
24	Verbond van Verzekeraars
25	Vereniging Eigen Huis (VEH)
26	Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Bijlage 2: geraadpleegde bronnen/documenten

Onderstaande bronnen/documenten zijn gebruikt bij het opstellen van de MKBA Regie op Gegevens.

Algemeen

- Ministerie van BZK (2019), Beleidsbrief Regie op Gegevens
- Ministerie van BZK (2019), Beleidsbrief Regie op Gegevens: nadere uitwerking
- PBLQ (2019), Analyse Governance afsprakenstelsels voor Programma Regie op Gegevens

Overig

- Alliantie VN-Verdrag (2018), Iedereen Mobiel!: Landelijke coalitie vervoer op maat voor mensen met een beperking. Plan van aanpak 2018-2021
- Bram Pramono (2018), Maatschappelijke Business case initG
- Bram Pramono (2019), Plan van Aanpak initG
- Coalitie Iedereen Mobiel Vita Valley (2018), RoG-rapportage van de werkgroep Standaardisatie
- Digi.me, User-centric architecture with privacy by design
- Forus, Plan van Aanpak. Pilot: Het aanvragen van de gemeentelijk sociale regeling Kindpakket met gebruik van de digitale identiteit me
- Milvum (2018), Haalbaarheidsonderzoek Going Dutch
- Milvum (2018), Summary Haalbaarheidsonderzoek Going Dutch
- MyApp (2019), Haalbaarheidsonderzoek
- MyApp (2019), Plan van Aanpak, pilot MyApp. Hackathon ICTU 2019
- ABN AMRO (2019), Regie op de Bron met Personal Communication Channel
- Schluss & de Volksbank, Plan van Aanpak Regie op Gegevens
- Tresparc, Plan van Aanpak Tresparc

Verhuizen

- (2018), Werksessie Verhuizen – Regie op Gegevens
- (2019), Evaluatierapport Proof of Concept digitaliseren Inkomenstoets voorsociale huurwoning
- Common Ground Fieldlab Dienstverlening 24 t/m 28 september 2019, Inkomenstoetsing toewijzing sociale huurwoning met minder administratieve lasten
- Deloitte & Rabobank (2019), Plan van aanpak-pilot fase: "aanvraag sociale huurwoning door middel van Zero Knowledge Proof & Blockchain". Voor regie op gegevens hackathon
- Grip op je eigen wooncarrière door meer transparantie en zekerheid haalbaarheidsonderzoek
- HDN (2018), RoG Workshop: Mijn woon-carrière. Grip op je wooncarrière
- Huurpaspoort, Plan van Aanpak
- Rik Ebbeling, Bernadette Verberne & Reinier van der Heijden (2019), Wensen vastgoedketen mbt Regie op Gegevens

Overlijden

- Advies oplossingsrichting eerder opvragen contactpersoon: Opvragen contactpersoon nabestaanden
- Centraal Meldpunt Overlijden (2018), *Creating a single point of contact for relatives*
- Format knelpunt(en) en oplossingsrichtingen: Afwikkeling na overlijden van diensten van private partijen
- Format knelpunt(en) en oplossingsrichtingen: Na overlijden is het vaak niet duidelijk wie de eigenaar van het onroerend goed is als er geen testament of verklaring van erfrecht is.
- Format knelpunt(en) en oplossingsrichtingen: Nabestaandendesk/servicepunt nabestaanden
- Format knelpunt(en) en oplossingsrichtingen: Regie op Gegevens voor de nabestaande(n)/erven

- Inkomen na overlijden
- Inkomen na overlijden – uitgebreid
- J.W ter Laak Dapp. Design software architect (2018), *Regie op Gegevens overlijden: “Het Poolse model”*
- Mens Centraal, *Advies Checklist Overlijden*
- Milvum (2018), *Business case BRG2*
- Regie op Gegevens, *Leeswijzer en duiding life event Overlijden*
- Regie op Gegevens: Klantervaring van Edward
- Regie op Gegevens: Klantervaring van Hélène
- Regie op Gegevens: Klantervaring van Linda
- Remco van Wijk & Annabel van Gelder, *Haalbaarheidsonderzoek Geregeld bij leven. Casus ‘opdracht geven geautomatiseerd accounts te verwijderen na het overlijden’*
- Schluss & de Volksbank, *Business Case Regie op Gegevens rondom Overlijden. Nav Hackathon Regie op Gegevens 12 & 13 oktober.*
- Toeslagen na overlijden
- Veld rondom nabestaande na overlijden van dierbare

Over Ecorys

Ecorys is een toonaangevend internationaal onderzoeks- en adviesbureau dat zich richt op de belangrijkste maatschappelijke uitdagingen. Door middel van uitstekend, op onderzoek gebaseerd advies, helpen wij publieke en private klanten bij het maken en uitvoeren van gefundeerde beslissingen die leiden tot een betere samenleving. Wij helpen opdrachtgevers met grondige analyses, inspirerende ideeën en praktische oplossingen voor complexe markt-, beleids- en managementvraagstukken.

Onze bedrijfsgeschiedenis begon in 1929, toen een aantal Nederlandse zakenlieden van wat nu beter bekend is als de Erasmus Universiteit, het Nederlands Economisch Instituut (NEI) oprichtten. Het doel van dit gerenommeerde instituut was om een brug te slaan tussen het bedrijfsleven en de wereld van economisch onderzoek. Het NEI is in 2000 uitgegroeid tot Ecorys.

Door de jaren heen heeft Ecorys zich verspreid over de wereld met kantoren in Europa, Afrika, het Midden-Oosten en Azië. Wij werven personeel met verschillende culturele achtergronden en expertises, omdat wij ervan overtuigd zijn dat mensen met uiteenlopende eigenschappen een meerwaarde kunnen bieden voor ons bedrijf en onze klanten.

Ecorys excelleert in zeven werkgebieden:

- Economic growth;
- Social policy;
- Natural resources;
- Regions & Cities;
- Transport & Infrastructure;
- Public sector reform;
- Security & Justice.

Ecorys biedt een duidelijk aanbod aan producten en diensten:

- voorbereiding en formulering van beleid;
- programmamanagement;
- communicatie;
- capaciteitsopbouw (overheden);
- monitoring en evaluatie.

Wij hechten waarde aan onze onafhankelijkheid, onze integriteit en onze partners. Ecorys geeft om het milieu en heeft een actief maatschappelijk verantwoord ondernemingsbeleid, gericht op meerwaarde voor de samenleving en de markt. Ecorys is in het bezit van een ISO14001-certificaat dat wordt ondersteund door al onze medewerkers.

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com
K.v.K. nr. 24316726

W www.ecorys.nl

Sound analysis, inspiring ideas